BUNJEVAČKE novine

Informativno - političko glasilo

Subotica, mart 2007. • Godina III • Broj 21

Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

Slušajte radio emisije na bunjevačkom jeziku - „Bunjevačka rič”

Radio Novi Sad - 100 Mhz
vrime emitovanja: petak 22.00 - 22.30 sati

Subotica
Prvi program Radio 103
vrime emitovanja: nediljom od 17.30 - 18.30 sati

Kanal 54 - Sombor
radio Folk Fortuna
vrime emitovanja: sridom od 16.00 - 17.00 sati

Gledajte bunjevačku emisiju „SPEKTAR”

Televizija Novi Sad - II program
vrime emitovanja: svake druge nedilje od 16.30 - 17.00 sati

Positite naše internet strane
www.bunjevci.org.yu

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE
NIU "BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA"
POMOGLI

MINISTARSTVO KULTURE
REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE
AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE

BUNJEVAČKE
informativno - političko glasilo
Subotica, avgust 2005. • Godina I • Broj 2
novine
Cena: 50 dinara

Informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina III Broj 21.
Mart 2007. godine.
Cina 50 dinara
Izlazi poslidnje nedilje u misecu

Izdavač:
NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR" - Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

V.d. Direktor NIU B.I.C. i
V.d. glavnog i odgovornog urednika:
mr Suzana Kujundžić - Ostojić
Savit novina:
Mijo Mandić (mlađi)
Nevenka Bašić Palković
Mirjana Savanov

Tehnički urednik:
Ivan Mikulić

Stalni saradnici:
Nevenka Bašić Palković
Snježana Luetić Vujić
Livia Tričko Stantić
Miodrag Radojčin
Zoran Veljanović
Joso Poljaković
dr Andrija Peić
Marija Horvat
Nataša Vukov
Nikola Sedlak
Milorad Blažić
Dragan Tovarišić

Adresa:
Trg Cara Jovana Nenada 15/1
24000 Subotica
Telefon/fax: 024 523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun: 160-143270-73

Štampa:
Čikoš - Štampa - Subotica

Distribucija:
„Štampa sistem" - Beograd
„North press" - Subotica
„Grutini press" - Sombor
„Futura plus" - Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine:
Kancelarija u Subotici:
Trg Cara Jovana Nenada 15/5
24000 Subotica
Telefon/fax: 024 554-881
e-mail: bns.scg@EUnet.yu
bns.scg@panonn.net
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put br. 10
25000 Sombor
Telefon/fax: 025 28-939

Rič urednika

Poštivana čeljadi!

Jeto stiglo nam je proliće. Sve se zazelenilo, zamrišilo, ko da se i priroda pripravlja za najveći kršćanski svetac Uskrs.

Kad se sve tako umilo i dotiralo, rišili smo i mi u našim Novinama malo priuredit dosadašnje stanje. Smanjli smo broj starna u boji, al smo zato metnili bili papir misto onog žutog. Da nas naši stariji čitaoci lakše mogu čitat. Uveli smo i novu rubriku "Svit tehnike" di ćemo pisat šta se u ovoj oblasti trevlja najnovije.

Trudimo se bit što bolji i opravdat vaše povirenje. Zato, dragi naši čitaoci, pišite nam, kudite nas, a ako smo zaslužili i pofalite, mi ćemo vaša pisma objavit.

Draga dico i vi nam budite vridi za Uskrs, nađite što lipše trave za gnjizdo zecu. Da vam mož ostavit što veći pokolon, naravno, ako ste bili dobri.

Provedite ovaj Uskrs u srići, veselju i zdravlju sa svojim familijama!

Srićan Uskrs, želi Vam redakcija „Bunjevačkih novina"

U ovom broju:

Str. 6.–7. Bunjevci u **„VELIKOHRVATSKIM IMPERIJALNIM PROJEKTIMA"** – prof. dr Dragoljub Petrović
Str. 8. - 9. **DIVOJAČKI VAŠARI** – Nevenka Bašić Palković.
Str. 15. **VELIKA NEDILJA I USKRS** – Ana Vojnić Kortmiš

PRITPLATA ZA BUNJEVAČKE NOVINE

Godišnja: 420 dinara
Polugodišnja: 240 dinara
Platit možete na naš tekući račun kod:
BANKA INTESA na broj: 160-143270-73
sa naznakom za pritplatu.

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE *novine*: informativno - političko glasilo / v.d. glavnog i odgovornog urednika Suzana Kujundžić - Ostojić. - 1998-2004; God. 1. br. 1 (2005) - . - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004; 2005 - . - Ilustr.; 30 cm Mesečno

ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

Na naslovnoj strani:
Curica sa šarenim jajima na travi
autor: Marija Horvat

AKTIVNOSTI BUNJEVAČKOG NACIONALNOG SAVITA U TOKU MARTA 2007. GODINE

• Kako ovog miseca Bunjevački nacionalni savit nije imo nikaki manifestacija, odlučili smo vam pokasti koliko rada i zalaganja stoji iza samo jednog miseca, a sve u cilju očuvanja naše nacionalne samobitnosti.

Bunjevački nacionalni savit je u toku marta miseca 2007. godine radio svoje redovne aktivnosti i tekuće zadatke, a Odbori i pojedini članovi Nacionalnog savta, zavisno od potriba su se uključili u slideće aktivnosti:

Odbor za kulturu je zajedno sa Nacionalnim savitom raspodilio sridstva od Pokrajinskog sekretarijata za propise, upravu i nacionalne manjine u iznosu od 220.000,00 dinara ko i Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje i kulturu u iznosu od 560.000,00 dinara bunjevačkim institucijama prema uslovima konkursa.

Izvršena je priprema i zatvaranje finansijske konstrukcije za štampanje zbornika sa održanog simpozijuma „O Bunjevcima" od 7-9.12.2006. godine, koji izaće iz štampe aprila 2007. godine.

Odbor za obrazovanje sa Nacionalnim savitom je pripremio materijal za prijem kod ministra za prosvetu i sport gospodina dr Slobodana Vuksanovića i sekretara za obrazovanje APV dr Zoltana Jegeša koji će se održati u toku marta 2007. godine za uvođenje izbornog predmeta „Maternji jezik sa elementima nacionalne kulture" za I, II i III razred osnovne škule.

Radno tilo formirano od strane Bunjevačkog nacionalnog saveta radi na primedbama na dobijenoj radnoj verziji novog **„Zakona o izborima i ovlašćenjima nacionalnih saveta nacionalnih manjina",** a rok za dostavljanje je 4. april 2007. godine.

Zakazan je sastanak sa svim studentima – stipendistima Bunjevačkog nacionalnog savita za mart 2007. godine, radi sagledavanja daljeg stipendiranja i eventualnog pronalaženja radni mista. Pošto stipendije ističu za tri studenta, jel njim teče apsolventski staž.

Radno tilo, formirano od Nacionalnog savita 24. marta 2007. godine, zakazao je sastanak povodom pripreme za izbor novog Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

Na koordinaciji Nacionalnih saveta AP Vojvodine održanog 5. marta 2007. godine u Novom Sadu dogovorene su slideće aktivnosti:

Izabran je i imenovan novi koordinator nacionalni savita gospodin Jože Laslo pridsidnik Nacionalnog savita mađarske nacionalne manjine za period od jedne godine.

Da Nacionalni saviti pripreme prioritete u radu svojih nacionalni zajednica ko i funkcionisanja i profesionalizacije u radu nacionalnih savita.

Zatražen je prijem kod pridsidnika Izvršnog veća AP Vojvodine gospodina Bojana Pajtića povodom finansiranja nacionalnih savita iz AP Vojvodine.

Da se proviri jel su iz projekta za kapitalne investicije pridviđena i kakva nepokretana dobra od interesa nacionalni zajednica.

Pridstavnica Ministarstva kulture Republike Srbije je upoznala Nacionalne savete na ovom sastanku o projektima koji će bit podržani od strane ministarstva za dilatnost informativni medija. Bunjevački nacionalni savit je po ovim projektima dobio određena sridstva od strane ministarstva za informisanje (BIC) a visina iznosa će se znat posli odobravanja komisije ministarstva.

Odbor za kulturu pripravlja sa bunjevačkim kulturnim institucijama kompletan kalendar bunjevački manifestacija.

Nacionalni savit je učestvovo na okruglim astalima u Novom Sadu 15.3.2007. godine po pitanju Izbora članova za međunacionalne odnose, a 21.03.2007. godine u Beogradu na poziv MUP-a i budućeg transfor-misanja Policije.

Nuz sve ovo obavljale su se redovne tekuće dilatnosti Nacionalnog savita u toku miseca.

Svim čitaocima „Bunjevačkih novina" Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine čestita i želi srićne uskršnje praznike!

Kancelarija BNS_a

U SOKOLSKOM DOMU U SOMBORU ODRŽANO DRUGO PO REDU „RAVANGRADSKO VEČE“

IGRALO SE, PIVALO I PLESALO DO ZORE

Veselo društvo na „Ravangradskoj večeri”

U organizaciji Gradskog kulturno – umitničkog društva „Ravangrad”, iz Sombora, 2. marta održano je drugo po redu „Ravangradsko veče”. U pripunoj sali Sokolskog doma, di je bilo prisutno oko 250 gostivi, pored domaćina, bili su prisutni i pridstavnici kulturnih, sportskih i nevladinih organizacija, koji u svom nazivu imaje rič „Ravangrad”: Karate klub „Ravangrad”, Ženskog rukometnog kluba „Ravangrad”, Zemljoradničke zadruge „Ravangrad” i Udruženja građana „Ravangradske ajkule”. Uz somborsku grupu Gold, na čelu sa Milanom Grkovićem, igralo se, pivalo i plesalo sve do ranih jutarnjih sati.

Prema ričima prim. **dr Milana Božine**, pridsidnika GKUD „Ravangrad”, iz Sombora, svi prisutni su bili izuzetno zadovoljni i očli su svojim kućama sa nezaboravnim uspomenama na veče koje je, u pravom smislu riči, privazišlo sva očekivanja, kako po brojnosti, tako i po mnogobrojnim nagradama izvučenim na tomboli. Glavna nagrada bio je kolor televizor, a sve uz pomoć učešća šezdesetak sponzora iz Sombora i okoline. Specijalni gosti večeri bile su članice Kola srpskih sestara iz Belog Manastira, a „Ravangradskoj večeri” prisustvovali su, izmed ostalih, pridsidnik opštine Sombor dr Jovan Slavković, zaminik pridsidnika Radislav Jelačić, načelnik opštinske uprave Ljubomir Lilić, zaminica načelnika Odeljenja komunalnih dilatnosti Milanka Krstić, zaminik načelnika Odeljenja društvenih dilatnosti Milan Japundžić, pridstavnici Udruženja građana „Bunjevačko kolo”, na čelu sa novoimenovanim pridsidnikom Josipom Jocikom Bošnjakom i mnogi drugi.

Da sve ostane u trajnoj uspomini, pobrinili su se i Dragan Kubatov, voditelj programa, ko i Slobodan Bačić Brba i Đorđe Terzin Teča, koji su svojim šeretskim vođenjom programa, kod izvlačenja tombola, dali posiban doprinos i štimung večeri u kojoj su maltene svi u sali igrali, pivali i plesali do zore...

dr Milan Božina pozdravlja prisutne u Sokolskom domu

Milorad Blažić

BUNJEVCI U „VELIKOHRVATSKIM IMPERIJALNIM PROJEKTIMA”

U časopisu „Klasje naših ravni” (Subotica, 2006, br. 5–6, 70–72) objavio je Đuro Vidmarović zanimljiv tekst pod naslovom ***Tragedija Hrvata Bujevaca***. Iz njegovih razmatranja moglo bi se izdvojiti više pojedinosti, a ja polazim od one koja mi je, moram priznati, bila najmanje poznata:

„Hrvati su narod koji ima nekoliko zajednica koje se koriste usporedno s narodnim imenom i svojim povijesnim subetnonimom. Navodimo najvažnije: ***Bunjevci, Šokci, Kirci, Raci*** (hrvatski ogranak u Mađarskoj), ***Toti*** (hrvatski etnički ogranak uz južne obale Blatnog jezera), ***Krašovani*** (Karaševski Hrvati), ***Bošnjaci*** (hrvatski etnički ogranak u Mađarskoj), ***Dalmatini*** (ogranak Bunjevaca u Sent Andreji gradu iznad Budimpešte, te u Segedu), ***Iliri*** (hrvatski etnički ogranak južno od Budimpešte), ***Janjevci*** (potomci žitelja nekadašnje dubrovačke kolonije na Kosovu).”

U vezi s tim može se pomenuti i Vidmarovićev stav da odnos ***etnonim ~ subetnonim*** može normalno funkcionisati do trenutka kada država većinskog naroda ne počne davati prednost subetnonimu u odnosu na etnonim, što se svodi na asimilaciju, odnosno na nasilje koji država većinskog naroda vrši nad manjinom. Vidmarović dalje veli da je takvih pokušaja bilo „iz vremena K u K monarhije”, da su oni „bili oblik mađarizacije”, da su njihov posao nastavili Vuk Karadžić i „tvorac velikosrpskog imperijalnog programa Ilija Garašanin”, a da su ga završili Slobodan Milošević i Voja Šešelj.

Ne upuštajući se u to kako je (i da li je uopšte) kod Bunjevaca došlo do „retardacije ili gašenja hrvatske historijske svijesti”, mislim da se Vidmarovićevim propagandističkim frazama mogu suprotstaviti proste istorijske činjenice, a među njima ipak će najprostija biti ona da Bunjevci **nisu ni znali da su „Hrvati”** sve dok im (1945) nije stigla **komunistička naredba** da *oni* to moraju biti. Ta se „naredba” kod nas svakako odnosila i na Šokce, ali do onih drugih „hrvatskih etničkih ogranaka” po Mađarskoj i Rumuniji ona ili još „nije stigla” ili im je „stigla” mnogo kasnije.

I to je sve sasvim logično budući da je, recimo – prema popisu 1912, u Subotici bilo 36.000 Bunjevaca i samo **26 Hrvata**, a prilikom prisajedinjenja Vojvodine Srbiji 1918. godine, na Velikoj narodnoj skupštini 12/25. novembra u Novom Sadu našla su se 84 Bunjevca, 3 Šokca i **2 Hrvata**. Doda li se tome i podatak da danas u osnovnim školama u Subotici, od ukupno 16.232 učenika, nastavu na hrvatskom jeziku pohađa samo 150 (ili 0,92%), često sa samo 5–6 učenika u odeljenju, mora se postaviti pitanje gde se „pogubiše” toliki Hrvati o kojima Vidmarović govori? A odgovor se, opet, može svesti na pitanje: ako ih tamo nikad nije bilo, otkud se sad mogu pojaviti?

Vidmarovićevim domišljanjima o „etničkom čišćenju srijemskih Hrvata, kao autohtonog pučanstva koje ne spada u pojam dijaspora”, mogao bi se dodati zapis Julija Benešića iz 1911. godine da se „još stide srijemski momci da glasno za sebe reknu, da su Hrvati” i pri tom se iščuđava nad činjenicom da „pred trideset godina donosi Obzor dopise iz Vukovara, koji glase po prilici onako, kao da su pisani iz današnjeg Kragujevca”. I jasno je zašto je to tako: u Sremu nikad nije bilo „autohtonog hrvatskog pučanstva”, a i ono malo što se sada tamo nalazi potiče od onih Benešićevih „Hrvata” koji su zaboravili na stid, ali i od Pavelićevih ratnih kolonista iz Hercegovine, koji su se tamo našli na imanjima onih Srba koji su pre toga bili preseljeni u Jasenovac.

Te bi se pojedinosti mogle potvrditi i nekim drugim navodima. Na početku 20. veka istaknuti pravaški političar Isidor Kršnjavi žali se da „seljak iz okoline Zagreba ne samo da ne zna da ima ljudi koji se nazivlju Hrvatima u Dalmaciji, Slavoniji, Istri, pa čak i u Bosni, nego ne zna ni za se da pripada izvesnoj hrvatskoj narodnosti”. To potvrđuje i August Harambašić, koji 1904. godine beleži da je bi[va]o „na skupštinama u Slavoniji i divio se onim seljacima, koji još prije 15 godina nisu ni znali da su Hrvati”, a ostalo je zapisano da su u Slavoniji „mnogi seljaci isticali da su »Slavonci«, i da govore »slavonski«, a da su Hrvati u Hrvatskoj”, kao i da je tamo „bilo ime hrvatsko sve do blizu 1867. zazorno, kao u Hrvatskoj ime Kranjsko”.

Ako, dakle, istaknuti Hrvati sami priznaju da se za hrvatsko ime ne zna ni u Slavoniji, ni u Bosni (kao ni u Dalmaciji, ni u Dubrovniku), teško se može verovati Vidmaroviću da je ono moglo biti „autohtono” u Vojvodini, Mađarskoj ili Rumuniji. Tamo se, međutim, znalo za srpsko ime. Pomenimo, najpre, Matiju Antuna Reljkovića i njegove stihove /Vaši stari jesu knjigu znali / **srpski štili** i **srpski pisali**/. S druge strane, Petar Matija Katančić, nešto mlađi Reljkovićev savremenik, navodi da „Hrvati žive zapadno od linije povučene od Drave, pa kroz Moslavinu do utoka reke Cetine u Dalmaciji”, pri čemu je zanimljiv i njegov zapis da „**Iliri sami sebe zovu Srbima, pa da ih i drugi isto tako zovu Srbima, a i Ilirima, a i Vlasima**”, pri čemu „nema sumnje, da je on kao i svi njegovi Slavonci, smatrao svoj jezik za jezik srpski”.

Svedočanstvo o tome da je „ime Hrvata po Bosni i Hercegovini seoskom svijetu posve nepoznato” ostavio je sa svojih putovanja i Antun Radić, kao i nešto ranije fra Ivo Frano Jukić zapisujući da Krajišnici „od Hrvatah ne znaju nit imena”. Postoji o tome i mnoštvo drugih zapisa, a ovde navodimo samo pokoji drastičniji: a) „Mostar je glavni grad »Vojvodine sv. Save«, u kome su vazda živjeli čisti Srbi od tri vjere”; b) fra Grgo Škarić iz Širokog Brijega čak je „pokušao da ubedi rimokatoličku mladež u Bosni i Hercegovini da podrži pripajanje Srbiji” tvrdeći da „narod Ercegovački, vas to je narod Srbski, brez da ikakva drugoga u istome umješana ima: i to sami oni isti priznaju iz svoji običaja; iz svoga naričja, i iz pričanja od pamtivjeka svoji pradjedova”; v) nad-

biskup sarajevski Štadler rezignirano se žali da čak ni franjevci „danas više nisu nikakvi Hrvati, svi oni sebe smatraju Srbima"; g) najveći broj katoličkih crkava po Bosni i Hercegovini sagrađen je tek posle Prvoga svetskog rata, a kada je jedan visoki funkcioner HDZ-a za Bosnu saopštio tu pojedinost, odmah je bio isključen i iz politike i iz javnosti.

O „hrvatstvu" u Dalmaciji i Dubrovniku pominjem ovde samo pokoji detalj.

Nastojanja dalmatinskih pravaša da se, u raspravi na Carevinskom veću u Beču 1900, „naglasi pravno pripadanje Dalmacije Hrvatskoj, na temelju hrvatskoga državnog prava", naišla su na neobičnu reakciju: „Takove će se državnopravne lakrdije morati okaniti gospoda Dalmatinci, ako žele da se dobri novac austrijski investira u Dalmaciju... Ako li pak hoće da i dalje s hrvatskim državnim pravom prave državu, onda im ne bismo mogli dati nikakva drugog savjeta, nego da se obrate na hrvatsku »državu« radi investicija. Zasada bar postoji ova hrvatska država samo na mjesecu, jer Hrvatska, koju mi znamo, nije država nego **pars adnexa** ugarske krune." (Na istoj liniji nalazi se i, nedavno saopštena, izjava Lajoša Košuta da on „ne zna gdje je Hrvatska jer je ne vidi na zemljovidu".)

Posle proslave Gundulićeve tristogodišnjice, urednik **Crvene Hrvatske** Frano Supilo mogao je da „reče da je Dubrovnik za hrvastvo **osvojen**", a Rafo Bogišić da kasnije doda da se „konačna **asimilacija** Gundulića i njegov sveukupni **ulazak** u hrvatsku kulturu i književnost odigrao na pragu novog vremena, u vrijeme preporoda."

Ako je, dakle, još na početku 20. veka „hrvatska država bila na mjesecu" i ako u srpskom (kao, valjda i u „hrvatskom") jeziku glagol **osvojiti**, između ostalog, znači i 'uzeti tuđe, (pre)oteti', jasno je da Dubrovnik dotle **nije bio hrvatski** i da je on nekome **otet**. Na sličan način može se gledati i na Bogišićev navod da se Gundulićev „sveukupni **ulazak** u hrvatsku kulturu i književnost odigrao na pragu novog vremena" jer će se odmah postaviti pitanje: ako je tome znamenitom dubrovačkom pesniku trebalo 300 godina posle smrti da prvi put „čuje da je Hrvat", logično bi bilo postaviti pitanje: **kome je ranije pripadao**? Hrvatima, svakako, nije i o tome postoji neobična potvrda: „Kada se pojavilo izdanje Gundulićevog *Osmana* 1844. u Zagrebu, nije mu ukazana posebna pažnja, jer jezik u njemu nije bio poznat u tadašnjoj kajkavskoj Hrvatskoj" i tek će se „sa pobedom Vukove i Gajeve reforme uvideti da je ovaj njihov jezik (Gajev »serbizam«) isti kao i jezik Osmana". U vreme „hrvatskog preporoda", kao i mnogo decenija posle njega, na Gundulićev jezik gledalo se kao i na svaki egzotični strani jezik i samo čudno usmerena pamet može autorizovati ideju da se Gundulić „asimilirao" u nešto čemu nikad nije mogao pripadati: on je tamo odvučen silom (verovatno s ciljem da Hrvate poučava srpskoj istoriji i jeziku i da im pripoveda o srpskoj nemanjićkoj tradiciji).

Pominjem ove pojedinosti zbog onih Vidmarovićevih „Hrvata" s početka teksta i da bih mogao precizirati: svi su oni **mogli biti** Srbi (Iliri, Raci, Janjevci i Krašovani to su bili **nesporno**), a svi zajedno – o Hrvatima mogli su znati, recimo, koliko i o Eskimima jer u vreme njihovoga seljenja i razmeštanja po sadašnjim prostorima – Hrvati i hrvatska država jedva da su dopirali do Karlovca i dalje se za „hrvatsko ime" nigde nije znalo. Zbog toga je, u najmanju ruku, neprimereno „tragediju Bunjevaca" vezivati za „velikosrpski imperijalni program" Vuka Karadžića i Ilije Garašanina. U onim vremenima, naime, kada je Hrvatska, kako rekosmo, jedva dopirala do Karlovca, Srbi su se prostirali daleko preko one linije koja danas slovi kao „granica Velike Srbije" (bilo ih je u Istri, po Kvarneru, u Beloj krajini, Žumberku, u severozapadnoj Slavoniji, u provinciji Molise u Italiji – da ne govorimo o Slavoniji, Bosni i Hercegovini, Dubrovniku i Dalmaciji), ali su oni pred „velikohrvatskom imperijalnom silom" nestali i iz onih oblasti u kojima je, do juče – praktično, hrvatsko ime bilo **ne nepoznato nego „zazorno**". Držeći se sopstvenog regionalnog identiteta, izgrađivanog tokom tri ili četiri veka na svojim sadašnjim prostorima, Bunjevci su se odvojili i od Srba (s kojima su, makar donekle, **mogli biti** povezani) i od Hrvata (kojima **nikad nisu mogli** pripadati) i njihovo nepristajanje na to da se odreknu sopstvenog identiteta treba razumeti kao poslednji znak otpora „velikohrvatskim imperijalnim pretenzijama".

Bunjevcima je uzeta kulturna tradicija kojom su obeležili svoje trajanje, uzeta su im materijalna dobra po kojima su se upisali na etnoistorijsku mapu Bačke, ali tragičnom se može pokazati samo sudbina onih njihovih pripadnika koji su pristali na to da im se promeni identitet. I da im se uzme i duša. U svojim „imperijalnim projektima", naime, Hrvati su uspeli da osvoje tuđe prostore (najpre kajkavske, tj. slovena?ke, a potom štokavske, tj. dominantno srpske), ali na njima nikako ne uspevaju izgraditi „novi hrvatski identitet". I to je potpuno razumljivo budući da se njegove osnovne karakteristike mogu svesti na „raspolućenost" između onoga što bi se **moglo smatrati** nesporno hrvatskim i onoga za šta postoji „državni nalog da **mora biti** hrvatsko". U tom smislu moglo bi se reći da je „hrvatski identitet", u stvari, „rastrojen" – u značenju koje taj oblik ima u poznatom stihu Vl. Majakovskog – na **hrvatski, slovenački** i **srpski**, pri čemu sukob identiteta u krhkoj ljudskoj ličnosti često može imati i tragične posledice i treba se nadati, recimo, da „obećanje" onoga predvodnika „Bunjevaca–Hrvata" („Bunjevci će uskoro postati stvar prošlosti") neće biti izvedeno po onom inženjeringu po kome su to činili „Novohrvati" sa Srbima kao svojim dojučerašnjim sunarodnicima.

*

Zanimljiv je u vezi s tim i zapis drugog autora da su Mađari i Hrvati „dva bliska naroda koji danas... smireno gledaju... na [svoju] zajedničku povijest i ni na um im ne pada bilo šta iz nje »presaditi« u sadašnjost". Kada je u pitanju hrvatski odnos prema Srbima, izgleda da takvi hrvatskomađarski kriteriji ne funkcionišu i da bi Hrvati svoju sadašnjost rado „presadili" u prošlost.

Ne zna se samo kako takav „rasad" treba negovati i kakav „rod" od njega očekivati.

Dragoljub Petrović

DIVOJAČKI VAŠARI

Divojački vašari su se prema podacima iz stari listova i knjiga održavali kod Bunjevca još u „tursko vrime“ i spadaje u najstarije tragove naše prošlosti. O njima se danas malo zna i malo piše u stručnoj etnološkoj literaturi, iako je ovaj običaj bio poznat i kod drugi slovenski naroda (Srba, Rusina itd.), kao i kod Mađara.

Čitajući stari mađarski list pod naslovom ***Peštanski modni list*** (Pesti Divatlap) u originalu koji se čuva u stručnoj biblioteki Gradskog muzeja u Subotici, naišla sam na vrlo zanimljiv dopis anonimnog saradnika iz Sombora u 31. broju iz 1845. godine. Nepoznati novinar je u oktobru misecu te godine bio prisutan na „vašaru divojaka“ (lyányvásár) u Somboru i mislio je da je ta vist interesantna i za čitateljke pristoničkog modnog lista.

Peštanski modni list je izlazio od 1844-1848. godine kao list za društveni život, književnost, umetnost i modu. Ovaj nediljni list uređivao je Imre Vahot, mađarski dramski pisac i urednik više listova koji je podržavao mlade pisce, med njima i Šandora Petefija, reformatora poezije, čije su brojne pisme u tom listu objavljene. List je imao članke iz narodne i umitničke književnosti, pozorišne umitnosti, etnologije, prigled dešavanja u pristonici i u manjim mistima cile države i na kraju, iz broja u broj „ričnik” pojmova iz ljubavnog i bračnog života.

Možda je baš zato urednik uvrstio ovaj dopis saradnika (potpisanog kao „Neko”) iz Sombora jer se događaj odnosio na starinske običaje vezane za divojke, žene, za prosidbu, za kupovinu ili čak „prodaju” buduće snaše.

Dopisnik navodi da se „divojački vašar” kao bunjevački običaj održava svake godine u Somboru, u oktobru misecu, u prvu nedilju oma iza praznika Sv. Franje. On kaže da je divojački vašar čuven i održava se i kod srpskog stanovništva u Somboru, a kadgod se održavo kao paganski običaj i kod Mađara. Kod njih, navodi anonimni očevidac, još uvik postoji izraz: „naprodaj divojka”(eladó lyány) prema tom starom običaju da se neudate divojke prikažu na javnom mistu i da budu isprošene (tj. „prodate”) za onog momka koji da najviše novaca. Dopisnik navodi da je ovaj stari običaj sačuvan kod Bunjevaca, očišćen od primitivizma i u stvari pomaže kod međusobnog upoznavanja i pronalaženja buduće supruge. Dalje se sve odvija veselo, u tišini i u okvirima virski osićaja i pravila. Dopisnik ističe kako se običan narod lakše odlučuje na brak, a oni obrazovaniji često ostaju neoženjeni, dok žene postaju usidilice. Na kraju, dopisnik iz Sombora se „izvinjava” čitateljkama peštanskog lista što neće detaljnije opisivati vašar jer smatra da to nije na „nivou” njihovog lista. Drugi autor navodi da ovaj vašar više liči na „izložbu” lipi divojaka koje igraju u kolu, a momci za ženidbu ih gledaju, biraju i na kraju „kupuju” zajedno sa roditeljima. Izabranoj divojki se daje jabuka sa zabodenim novcima i tek ako je ona uzme znači da pristaje na udaju za dotičnog momka – taj čin je značio veridbu, a i prstenovanje divojke obavljalo se brzo posli vašara. Ako divojka ne primi jabuku, znači da neće tog momka.

Ištvan Ivanji u drugom dilu svoje ***Istorije sl. kralj. grada Subotice*** iz 1892. godine samo u jednoj napomeni spominje ovaj bunjevački običaj (kad obrađiva bunjevačke svatovske običaje) i navodi da u to vrime mladi žele sami da izaberu buduće supružnike, te smišljaju razne susrite i okupljanja kako bi se upoznali, dok su njim prija tog roditelji birali divojku iz dobre kuće. Jedno od taki okupljanja bio je i „vašar divojaka” koji se svake godine održavao u Somboru, kako izveštava list ***Bácska*** iz 1888.godine.

Đula Dudaš je bio urednik univerzitetske Monografije Bačbodroške županije, izdate u Somboru (II knjiga, 1896. godine). U ovoj knjigi Bunjevce je obradio subotički pisac Ištvan Frankl. Kad piše o svatovskim običajima, on ističe kako svaki „viđen” bunjevački momak ima jako lipog, rasnog i dobro osedlanog konja, kojeg znalački jaši naročito kad poziva goste u svatove, kad je mustulundžija ili kad „čuva” snašu ko njezin kum, staćela ili stari svat. Ovi običaji sačuvali su se kod Bunjevaca još iz turskog doba, navo-

di Frankl, kad je baš tribalo čuvat snaše i divojke. Iz turskog doba potiče i divojački vašar koj se održavao u nedilju, posli 4. oktobra, tj. Sv. Franje, kad se izabranoj divojki davala jabuka i time se smatralo da je verena. Običaj se i dalje održava u Somboru krajem XIX vika svidoči Ištvan Frankl, ali podaci se opet nalaze samo u fusnoti, kao znak da običaj polako izumire, te da istraživači nemaju puno podataka o njemu.

Jovan Erdeljanović u svojoj knjigi **O poreklu Bunjevaca** iz 1930. godine detaljno opisuje ženidbene običaje kod dalmatinski, zatim primorskolički i na kraju kod podunavski Bunjevaca, kao i uporedno razmatranje ovi običaja kod bački Bu-njevaca. On navodi da je u stara vrimena samo otac imao pravo da bira za sina divojku, a u novije doba u tom učestvuju i nana, rodbina i sam momak koji bira divojku koja mu se dopala „sa divana ili iz kola”. Ako se svima dopada divojka i njezina familija, onda se nosi „rakija” u divojačku kuću, kao i jabuka sa zadivenim zlatnim ili srebrnim novcom, što je sve u službi veridbe – i ode se javlja najstariji običaj, a to je proševina divojke pomoću jabuke i nuz jabuku još nešto novaca. Ovaj običaj je zajednički za sve Bunjevce, kao i za pravoslavno stanovništvo svi navedeni krajova.

Erdeljanović dalje citira i A. Fortisa da je u Dalmaciji bio rasprostranjen običaj da se momak i divojka

1846.

PESTI DIVATLAP.

10-dik szám.

TAVASZELŐ 5-kén.

A ZENE MÜVÉSZETRŐL.

ELŐSZÓ.

A művészet fontosságáról s szükséges voltáról, művelt emberek beszélni felesleges, — műveletlenek, t. i. ki önnön hanyagságának köszönheti ezen díszteles epitheiumot, szinte felesleges; mert az első esetben „Dunáig vizet hordanunk", — az utóbbiban pedig „falra borsót hányunk!" — Annálfogva nem is erezkedem a művészet fontosságának, s szükséges voltának részletes, kimerítő előterjesztésébe, csupán azt kérdem: hol tükrözi magát a nemzetek lényeges sulója jobban, mint a művészetben? S emiatt hol pontosul jobban össze az ember valamenyi ereje, mint a művészetben? Mi hir átalánosabb hatással, mint a művészet? Mi decrott jobban a mulandósággal, mint a művészet, vagy inkább teremtményei? Hol mutathatja meg jobban az ember, hogy ezze a helke van, mint a művészetben? stb.

Minémezen s más istenfi tulajdoni a művészetnek — mellyek valamennyi égiekül megvannak kisebb nagyobb mértékben, hamán egymásfeletti elsőbbségek származik — tellék őt régentén, tesznek jelenleg, s fogják tenni jövőben is olly fontossá, nélkülözhetlenné. — Nem hajtván azok vélemenyére, kik azt mondandják, hogy a „dolognak nagy fenecket kerítek", a zenészetről — mint a művészet azon ágáról, mellyhez annak philosophiájában nagy fontossággal bir, s mellyhez annyi, lényege nem ösmerése miatt, onyira lenéjasittatott — a zenészetről mondom kivánok rövideu a divatlapi modorban értekezni. —

No ugyan — gondolja egyszemelly — érdemes is azzet szót emelni; elég ha halljuk, miről húzza a czigány? — Ugyanezen egyszemellyféle ur — mert hülgy nem lehet — tehát csak ur, szivesked jről velem egy kis szót tenni, hadd mutassam meg nekie, miért teszem azt mindannak da-

28

najpre „uoče" kod „blaga" ili na sajmu (vašaru), pa tek onda momak zajedno sa ocom iđe „na prošnju" uveče kad njegova rodbina ponese dosta „jestiva i pića" i jabuku načičkanu novcima. Navodi se i primer iz okoline Benkovca kad se obično na sajmovima prvo vrši „zagledačina", tj. momkovi roditelji prvo zagledaju udavače u kolu, raspituju se o njevoj rodbini, o imovnom stanju i „prćiji"(mirazu), pa je tek posli isprose.

U svojoj knjigi, međutim, Erdeljanović nigdi izričito ne spominje divojački vašar, dok ga dr Mirko Šulman, kustos i direktor Gradskog muzeja u Subotici detaljnije obrađiva tek 1952. godine. Članak pod naslovom: *Devojački vašari* objavio je u stručnom časopisu ***Rad vojvođanskih muzeja*** u broju 1 iz 1952.god. On navodi da se devojački vašar (kao srpski običaj) održavao „još pre 80-100 godina" u Somboru, svake godine, druge nedilje u misecu oktobru. Na unaprid dogovoreno mistu okupila bi se varoška omladina obadva pola i počela bi igrat u manjim grupama, a zatim bi se spojila u veliko kolo. U sridini kola svirali bi gajdaši, a roditelji ili rođaci momka koji se oće ženit, došli bi i izabrali divojku. Verili bi je tako što bi joj darovali jabuku sa srebrnim novcima, a ako je ona prihvatila, smatralo se da je veridba obavljena. Svečanost prstenovanja obavila bi se istog ili drugog dana. Za ove podatke Šulman nalazi potvrde u mađarskom listu ***Vasárnapi Újság*** za 1854. godinu, dok je naš članak iz 1845. u ***Peštanskom modnom listu*** stariji i govori o ovom običaju kao karakterističnom za Bunjevce, jer ga je „očevidac" tako zabilužio. M.Šulman dalje tvrdi da kod Bunjevaca postoji sličan običaj na Marindan kad divojke stanu u dva reda na korzi, a momci sa roditeljima šetaje izmed redova i biraje divojku. Uveče s tom divojkom igraju na prelu i pridstavljaju je rodbini. Sličan običaj postojao je i kod Rusina, kod koji se divojački vašar održavo tri puta godišnje. Dešavalo se da momak izabere divojku i silom je odvuče u manastir na vinčanje, pa je to dovodilo i do tuča, te je običaj 1720. godine zabranjen, navodi Šulman podatak iz knjige: **Pannoniens Bewohner,** izdate u Beču 1820. godine.

Vrsni etnolog, dr Mila Bosić, u svojoj obimnoj knjigi: **Godišnji običaji Srba u Vojvodini** (Novi Sad, 1996) navodi drugačiji podatak za divojačke vašare. Ona tvrdi da su se oni u Somboru održavali sve do kraja XIX vika na Spasovdan. To je bio skup momaka i divojaka, lipo obučeni, koji stižu sa roditeljima iz mnogi okolni sela. Poslipodne momci i divojke su se zabavljali u kolu satdva, a onda su divojke odlazile kući i pojavljivale se na ukrašenim prozorima svoje kuće. Momci su prolazili ulicama pišce, na konju ili u fijakerima sa roditeljima. Zaustavljli bi se isprid kuće izabrane divojke, pa ako bi jih pozvali unutra značilo bi da se dopadaju jedno drugom i da mož doći i do veridbe. Roditelji bi se dogovarali oko miraza i usput zagledali divojku, njezinu kuću i familiju.

U ovoj knjigi nema spomena na vašare iz miseca oktobra u Somboru, kako smo to našli u staroj mađarskoj štampi iz onog vrimena. Nji nepoznati dopisnik navodi prije svega kao bunjevački običaj, a zatim i kao običaj kod Srba, isto u oktobru, ali manjeg obima. Kod drugi naroda ne objašnjava kad su se ti vašari održavali. Zajedničko njim je da potiču još iz turskog doba (čak sa elementima paganskog kod neki naroda), da su prithodili veridbi i ženidbi i da su postepeno nestajali kako su se minjali uslovi života i društveni događanja.

Nevenka Bašić P.

JOŠ ŠTOGOĐ O „BUNJEVAČKO PROSVETNOJ MATICI“

Svidilo mi se pisanje g. M. Radojčina u 20. broju „Bunjevačkih novina” za februar 2007.g o „Bunjevačkoj prosvetnoj matici” i ko jesapim da napišem šta znam. Za falu je da je pronašo jednu zdravo ritku sliku za koju nisam ni znao na kojoj se vidi gazda kuće. Zatim je dalje našo i i pisma g. biskupa dr. Janoša Penzeša gradonačelniku J. Kasi kojim se proba spričit rušenje zgrade „Bunjevačke prosvetne Matice” Paje Kujundžića 9 (danas Braće Radića 9.) di je Bioskopsko preduzeće.

Možda je u pismu g. biskupa napisano hrvatski kulturni spomenik (podvukao M. R.), al zbog tog već ne triba zaboravit da je ta kuća i štogođ drugo - da ona spada u ***„ZADUŽBINE BISKUPA LAJČE BUDANOVIĆA”*** (o ovom posli).

Ovako stoji stvar:

IV. Prva matica u Subotici osnovana je 1921.g. kao „Subotička matica“ Osnovali su je profesori Pravnog fakulteta u Subotici. Prvi pridsidnik je bio prof. Dr. Ivo Milić. Održano je nikoliko pridavanja i vrlo brzo se ukinula jer nisu uspili ostvarit ono što su tili kod osnivanja: okupit bunjevačku inteligenciju.

XII. Posli ukidanja ove prve, smislilo se, da bi tribalo osnovat novu, koja bi se zvala „Bunjevačka prosvetna matica”, a o tom su počeli kontat još 1924.g. Pokretači su sad Aleksandar Rajčić, Marko Jurić, Antun Vidaković i dr.

Svečano otvaranje su uspili ostvarit tek za novu 1927.g. Za pridsidnika je izabran Marko Jurić, radikalni poslanik, a podpridsidnici su Antun Vidaković i Mara Đorđević – Malagurska, dok je sekretar bio dr. Matija Evetović. Blagoslov „Bunjevačke prosvetne matice” je obavio madžarski kapelan iz crkve sv. Terezije dr Ljudevit Nača. „Bunjevački“ karakter ove druge Matice je bio taki, da nisu čak došli ni taki Bunjevci iz crkve ko biskup Lajčo Budanović ni Blaško Rajić. I „Subotička matica” i „Bunjevačka prosvetna matica” bile su napravljene da šire jugoslovensku ideju i prosvitu odnosno da rade na što većem bratimljenju Bunjevaca i Srba, a sotim i posrbljivanju Bunjevaca.

U programu svečanog otvaranja 1. 1. 1927.g nije bilo ni jedne bunjevačke cure el derana u našoj najlipčoj bunjevačkoj nošnji, koji bi recitovali, već je to morala uradit gospojica Navai.

Najvažnije i najlipče na ovom otvaranju „Bunjevačke prosvetne matice” je bilo prikazivanje „Bunjevački običaji u slikama” koje je za binu i publiku postavila gospoja Mara Đorđević – Malagurska.

Od varoši su sredili da „Bunjevačkoj prosvetnoj matici” dodobije 70 lanaca zemlje, koja se tribala koristit u kulturne svrhe. Matica nije baš zdravo dilovala na kulturnom polju, već se sav rad svršavo na kartačkim, šahovskim sigrama al i na kojekakovim zabavama, koje su znale trajat i po tri dana. I svitska ekonomska kriza, koja je bila na pragu pomogla je da se Matica sama počela manjivat svega. Probo je gradski javni bilužnik, dr Radivoje Miladinović da otkupi zgradu za potribe Srpskog pevačkog društva „Graničar” tako što bi dugove Matice platio dr Radivoje Miladinović a Matica bi mogla bit 20 godina u „svojoj” zgradi. Do tog nije došlo. Dugovi su fajin narasli, a bunjevačka inteligencija nije se baš latila jer se razvijanje jugoslovenske ideje pritvorilo u prikazivanje da su Bunjevaci srpskog porikla, pa se morala prodat.

XXI. U to vrime je g. biskup Lajčo Budanović kupio ovu zgradu za 350.000 dinara. Počelo se sa ozbiljnim radom i okupljanjem inteligencije na prosvitnom radu. U kući je sazidana kapelica posvećena „Majci Dobrog Savita”. Ovako je ova kuća pritvorena u „Subotičku maticu“ a i crkvu, kao misto Bunjevaca za dilovanje na virskom, moralnom i duhovnom polju a i prosvitnom dilovanju kod Slavena katolika. U programu „Subotičke matice” su svake godine održavani RAZGOVORI (održano i je osam od 1934 do 1941.)

Posli, zapravo 8. 03. 1936. se u ovoj kući osniva „Hrvatska kulturna zajednica, savez hrvatskih prosvjetnih radnika i društva u Subotici”.

I „Subotička matica” i „Hrvatska kulturna zajednica” diluju do posli II. svitskog rata kada se po osnivanju nove države Jugoslavije ukidaju a sva imovina (kuće) nacionalnih društava konfiskuje (otima!) i prinosi u korist Opće narodne imovine a koriste se do današnjeg dana bez obzira na kadgodašnje vlasnike. Ne zna se još da l` će se i kad, vratit oteto!

Inače od srpnja 1933.g. biskup Lajčo Budanović je ositio da mora kakokođ ostvarit svoju želju za osnivanjem Zadužbine. U prvo vrime je to bilo sa crkvenim općinama katolika Slavena ko jedan humano – prosvizni odbor, iz kojeg bi se mogli razvijat interesi rimokatoličkih crkvenih općina, dilovat ko karitativna veza među društvima a i za širenje katoličke prosvite i kulture. Oma je napravljen i pečat ove zadužbine u kojem stoji: ZADUŽBINA BISKUPA LAJČE BUDANOVIĆA – SUBOTICA – 1933.”

Zapravo, g. biskup Lajčo Budanović su zdravo dobro znali situaciju da se nikako dilovanje ne može ostvarit bez novaca i zato svoju **ličnu imovinu** pritvara u ZADUŽBINU kojom upravljaje 3 sve-ćenika i tri svitovnjaka. Zadužbina je bila u sastavu „Subotičke matice” a pripada joj:

6 Kuća i avlija Braće Radića 9,
9 Kuća i avlija, Harambašićeva 5,
12 Kuća i avlija, Harambašićeva 7,
14 Kuća i avlija, Matije Gupca 8 i 10,
16 u bajmačkom ataru 54 jutra zemlje i
18 u miletićkom ataru 53 jutra zemlje.

Sva ova imovina je napisana i potpisana 24. travnja 1942 u Mátraverebélyu (Mađarsla) u rukom pisanoj oporuci g. biskupa Lajče Budanovića, koju su ovirili svidoci i crkvene vlasti samostana u kojem je bio u interniran.

Sudbina ovih kuća i zemlje je danas u rukama Biskupskog ordinarijata rimokatoličke crkve u Subotici, g. biskupa dr Janoša Penzeša te Zadužbinskog odbora, koji je svojim dekretom g. biskup dr Janoš Penzeš 4. 4. 2003.g. obnovio rad Zadužbinskog odbora. Dokle se došlo el stiglo u podnošenju zahtiva za povraćaj ove itekako velike imovine mož se valjda obratit na gori navedene adrese.

Ljudevit Vujković Lamić

Literatura:

1. *Zadužbina biskupa Lajče Budanovića, vlč. Josip Temunović, Subotica, Pučka kasina 1878, 2002.*
2. *Subotička matica, vlč. Josip Temunović, Subotica, Pučka kasina 1878, 2002.*
3. *Subotičke novine br. 37 od 9.X. 1932 str. 4*
4. *Kultura, dodatak Subotičkim novinama od 26.II.1933, str. 1*
5. *Subotičke novine br. 10 od 1. X. 1933 str. 3*
6. *Kultura prilog Subotičkih novina od 24. XII. 1933.g str. 1*
7. *Dekret o oživljavanju i imenovanju Zadužbinskog odbora.*

MIJO MANDIĆ ML. O ŽIVOTU I RADU SVOG DIDE MIJE MANDIĆA (1857-1945) III DIO

BREZ JEZIKA NISI VIŠE SVOJ

• Bunjevačko-mađarski i mađarsko-bunjevački ričnik sa oko 10.000 riči koji je Mijo Mandić pripremio za štampu nije sačuvan, o njegovom postojanju svidoči samo poziv na pritplatu • U njemu, izmed ostalog, kaže: „Ako pak materinski svoj jezik zanemariš, ako se otuđi narodu tvojem, to se nikad prominiti više ne da, jer brez jezika nisi više svoj"

Tu borbu za štokavski, ikavski i ilirski maternji jezik, kako su ga službeno nazivali Ugari, Mandić nastavlja pripremom „Bunjevačkog ričnika" za štampu. Štampani letak je glasio: Poziv na pritplatu bunjevačko-mađarskoga i mađarsko-bunjevačkog ričnika.

„Ona bratinska ljubav i prijateljstvo, u čemu od više stolićah Bunjevci sa Mađarima žive, nukavši me, da za one duhovne i svitovne učitelje i u obće za voditelje puka, koji svoju rodoljubnu i domoljubnu zvaničnu dužnost na bunjevačko-mađarskim mistima vrše, jedan ričnik sastavim. Glavna mi je zadaća bila kod sastavljanja ovog ričnika, da u životu družtvenom češće dolazeće riči po mogućnosti sabrane budu i da po kraj toga oblik ričnika ipak taki bude, da ga svatko svakom prigodom sa sobom nositi može.

Od velike su mi pomoći u momu poslu bili: ričnik marađsko-nimački i Veselićev ilirsko-nimački i nimačko-ilirski ričnik; ali upotribio sam i ričnik (lat. ilyri. nim. mađarski) Franje Sušnika; Mihalićev ričnik, zatim „Ričnik mađarsko-jugoslovenski" Ambrozije (Boze) Šarčevića.

Dilo koje od prilike oko deset hiljada riči u sebi sadržaje, sastoji se iz dvi svezke: iz bunjevačko-mađarskoga i mađarsko-bunjevačkog odiljenja.

…Napokon, primi moj ljubezni Bunjevče k srcu tvomu neumrloga Veselića zlatne riči: 'Služi se dakle mili moj narode, tim ričnikom; ogrli tvoj jezik kao najveću svetinju; jer da bi ti bilo i sve drugo propalo to si sve prije ili posli opet, lahko nabaviti možeš; ako pak materinski svoj jezik zanemariš; ako se otuđi narodu tvojemu, to se nikad prominiti više neda; jer brez jezika nisi više svoj, i Bog, da ti povrati ono što si izgubio, morao bi iz nova stvoriti.

U Kaćmaru, dana 1. lipnja 1883. godine."

Ovaj ričnik od 10.000 riči i udžbenici su dovoljna podloga za standardni književni jezik koji proizlazi iz ilirskog, na kojem su pisali čuveni bunjevački pisci, ko što je, recimo, **Mirko Emerik Pavić** (1696-1780) koji je pridavo u Baji, i koji je napiso više od 20 dila, većinom na ilirskom jeziku. A od 1754. do 1780. godine uređivao je u Budimu "Kalendar ilirski".

Najveća ličnost bunjevačke literature krajom XVIII vika **Grgo Peštalić** napiso je dilo *"Utišenje za dobro ilirske narodnosti"*. Franjevac **Mihajlo Radnić** u Rimu izdaje knjigu na ilirskom, odnosno bunjevačkom jeziku.

Nesumnjivo se pod pojmom "ilirski jezik" smatra štokavsko-ikavski govor pisan latinicom, za koji je postojao i ilirsko-nimački ričnik, a Mandić je izdavanjem mađarsko-bunjevačkog ričnika želio samo produžitikontinuitet korišćenja ilirskog jezika, na kojem su svoja dila pisali bunjevački pisci od Mihajla Radnića pa sve do Grge Peštalića.

Taj jezik je zapravo uno u literaturu **Lovro Bračuljević**, koji je bio profesor filozofije i teologije u Budimu.

Nesumnjivo je Mandić u rukopisu imo sakupljeno 10.000 riči, jel ne bi štampo poziv na pritplatu. Pitanje je samo šta se desilo sotim rukopisom. U toku pripreme ovog ričnika, uz najveću žalost i tugu, u Gari mu je umrla žena i prvorođeni sin. Iz tog razloga, da bi prije i brže zacelio ranu, traži primištaj u svoje rodno misto Kaćmar, di je i odštampo poziv za pritplatu.

Nakon 5 plodni i uspišni godina provedeni u Gari, on 3. aprila 1883. godine napušta Garu i prilazi u Kaćmar u Senćansku osnovnu škulu. Nakon provedene godine dana u Kaćmaru Mandić je rišio da pokrene jedan list za naš narod na našem maternjem jeziku. Materijalnu i moralnu potporu mu je dao Antunović.

Tako je „Neven", kako je nazvan list, uređivan u Kaćmaru, a štampan u Baji, ugledao svitlo dana 15. januara 1884. godine. Triba istaknit da je "Neven" bio drugi list Baje na jeziku našeg naroda. Na prvoj stranici stoji urednikov „Poziv na pridplatu Nevena" koji je veoma sličan pozivu na pridplatu ričnika.

Izmed ostalog, važno je slideće citirat iz poziva na pridplatu na „Neven": **„…Glavni cilj, svrha „Nevena" jest pravim pučkim jezikom bunjevačko-ilirskim naričjem… poučavati puk bunjevačko-šokački".**

Mijo je i ovog puta naglasio da je ilirsko narečje isto što i bunjevačko, i time uspostavlja kontinuiranu vezu sa periodom kad se taj jezik nazivao ilirskim.

„Neven" nije iznevirio očekivanja svoji čitalaca. To nam jasno potvrđiva činjenica što je on bio dugog vika, održavši se sa manjim prikidima za vrime Prvog svitskog rata sve do 15. januara 1940. godine postavši u međuvrimenu i nediljnikom, a od 17. decembra 1918. godine pa sve do kraja izlaženja dnevnikom.

Oko „Nevena" su se brzo okupili i kroz njega progovorili najbolji, najsvesniji bunjevačko-šokački sinovi, a med njima Boza Šarčević, Ivan Antunović, Blaž Modrošić, Ilija Okrugić-Srijemac, Euzebije Fermendžin, Stipan Vujević, Ivan Evetović, Ante Evetović Miroljub, Ilija, Nikola i Pajo Kujundžić, Ago i Lazo Mamužić, Šime Ivić, Stipan Grgić-Krunoslav, dr Stipan Matijević, dr Josip Vojnić Hajduk, Matija Išpanović, Ivan Petreš i još mnogi drugi.

Od Srba sarađivali su u "Nevenu", izmed ostali, i Boško Vujić, Svetozar Radašin, Marko Protić i Toša Iskruljev.

U istoriji novinarstva Bunjevaca i Šokaca u Mađarskoj "Neven" nije bio prvi, al brez svake sumnje bio je svakako najvažniji list. Njegova pojava značila je u bunjevačkoj sridini vrlo mnogo, jel su se na njegovim stranicama ogledala ne samo književnost, već i politika Austrougarske onog doba.

Tako on ostaje dokumentom o prilikama i neprilikama života i borbe našeg življa za svoja narodna prava zagarantovana zakonom u vrimenu nenarodnog režima.

Pojavom „Nevena" otkrivene su ujedno i nove literarne sposobnosti kojima se pružila mogućnost za štampanje njevi duovni tvorevina, te se uslid tog bunjevačka književnost počela naglo razvijat, usavršavat i davat sve krupnija literarna ostvarenja.

On je, uostalom, dokazao i to da u redovima Bunjevaca i Šokaca ima literarne snage, samo što se one nisu mogle afirmisat, izać na površinu jel nisu imali svoji listova i časopisa. Mandić je sa svojim „Nevenom" u tom pogledu tušta učinio.

Mandićev rad u Kaćmaru sastojao se, osim školskog rada, i u sastavljanju i uređivanju "Nevena".

(nastavit će se!)

V.M.

FELJTON BUNJEVAČKIH NOVINA

VREME KADA SU BUNJEVCI REŠAVALI SVOJU SUDBINU

IV deo

(Učešće Bunjevaca u presudnim danima oslobođenja Srema, Bačke, Banata i Baranje i njihovo prisajedinjenje Srbiji, odnosno novoj zajednici Južnih Slovena - Jugoslaviji)

Piše: Zoran Veljanović

Atanas Bocarić: Velika nardona skupština u Novom Sadu 25. novembra 1918. godine

Bunjevačko-srpska gradska uprava

Istog dana (19. novembar1918) kada je u Subotici razoružana Mađarska narodna garda i Radnička straža i razvlašćena mađarska uprava, održana je treća sednica Bunjevačko-srpskog narodnog odbora. Kao ključna tačka ove sednice bilo je imenovanje članova nove gradske uprave, o čijem de jure postavljenju će biti reči sledećeg dana između pukovnika Vladislava Kupreževića i Lajoša Dembica.

Imenovanjem članova gradske uprave, pukovnik Kuprežević je rekao da je Subotica zaposednuta pre potpisivanja primirja sa Mađarskom, a kako nije vladala usaglašenost njegovih naredbi i funkcionisanje stare uprave, tj. zapovesti se ne izvršavaju na onaj način da zadovoljavaju efikasnosti i realizaciju istih dobio je naređenje više komande (Dunavske divizije) da imenuje novu upravu. Tako je 20. novembra 1918. godine na trećoj sednici Bunjevačko-srpskog narodnog odbora izabran Gradski savet Subotice koga su činili:

Dr Stipan Matijević, gradonačelnik
Dr Stipan Vojnić Tunić, podgradonačelnik
Dr Joso Prćić, glavni beležnik
Dr Milorad Mijatov, glavni odvetnik
Ing. Ivan Ivković Ivandekić, veliki kapetan
Mate Dulić, šef poreskog zvanja
Dušan Manojlović, glavni blagajnik
Petar Gencel, glavni računovođa
Dr Mirko Ivković Ivandekić, ekonomski savetnik
Aleksandar (Šandor) Rajić, finansijski savetnik

Bogdan Dimitrijević, šef ureda za prehranu i naknadno izabrani Mijo Mandić, školski nadzornik

Na taj način Bunjevačko-srpski narodni odbor definitivno je preuzeo glasku vlast i civilnu upravu nad Suboticom. Vest o tome je snažno odjeknula kod slovenskog stanovništva i vrlo brzo se proširila gradom. Kod većine žitelja Subotice osetilo se olakšanje i sledeći dani pružali su dodatno radost.

Četvrta sednici Bunjevačko-srpskog narodnog odbora, održanoj 23. novembra 1918. godine, bila je sazvana sa ciljem da se donese odluka o izboru članova delegacije koja će na Velikoj narodnoj skupštini u Novom Sadu predstavljati Suboticu. Po pravilniku izbora delegata trebalo je da na 1.000 slovenskih duša bude izabran 1. Kako je utvrđeno da u Subotici živi oko 70.000 Bunjevaca i oko 5.000 Srba tako se došlo do broja od 75 delagata koji će predstavljati Suboticu. Takođe je usvojena odluka da među delegatima bude zastupljeno 4 do 5 žena. Celom toku sednice prisustvovali su predstavnici iz novosadskog narodnog odbora Bogoljub Oršić i Milan Kašanin. Oni su skup izvestili o preduzetim aktivnostima pred Veliku narodnu škupštinu.

BLAŠKO RAJIĆ

Veliki jugoslovenski zbor u Subotici

Na istom mestu kao i dve nedelje ranije, veliki jugoslovenski zbor održan je 24. novembra 1918. godine u hotelu „Hungarija". Zbor je pozdravnim rečima otvorio Šime Milodanović, a potom je Jovan Petrović pročitao spisak izabranih delegata koji će predstavljati Subotičke Slovene na Velikoj narodnoj skupštini u Novom Sadu gde će se proglasiti ocepljenje od Ugarske i prisajedinjenje Srbiji. Među njima su od žena bile Mara Malagurska, Anastasija Rajčić, Olga Stanković i Manda Sudarević. Nakon toga zbor se uz vidno uzbuđenje razišao, da bi još istog dana izabrani delegati krenuli vozom za Novi Sad.

Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena u Banatu, Bačkoj i Baranji u Novom Sadu 25. novembra 1918. godine

Mada je Narodno vijeće (čije odluke nisu bile obavezujuće), dan ranije izglasalo ujedinjenje svih južnoslovenskih zemalja bivše crno-žute Monarhije uključujući i Vojvodinu Srpsku, o čemu je pismom bio obavešten Vasa Stajić, Srpski narodni odbor u dogovoru sa ostalim odborima u Vojvodini, a posle sprovedenih izbora po svim vojvođanskim opštinama (održanih tokom 18-24. novembra), 25. novembra 1918. godine u Novom Sadu u svečanoj sali Grand hotela otpočeo zasedanje Velike narodne skupštine

Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena u Banatu, Bačkoj i Baranji.

Učešće u radu Skupštine uzelo je 757 delegata iz 211 gradova i seoskih opština Banata, Bačke i Baranje i koji su sačinjavali predstavnike svih političkih stranaka i grupa.

Srba je bilo 578, Bunjevaca 84, Slovaka 62, Rusina 21, Nemaca 6, Šokaca 3, Hrvata 2 i Mađara 1. Kao gosti Skupštini su prisustvovali predstavnici Srema, članovi Srpske narodne odbrane iz Novog Sada, te izvestan broj srpskih i francuskih oficira koji su se zatekli u Gradu.

Veliku narodnu skupštinu Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena u Banatu, Bačkoj i Baranji otvorio je njen najstariji odbornik po godinama prota Jovan Hranilović, da bi na predlog Mite Klicina u predsedništvo Skupštine bili izabrani: dr Babijan Malagurski (iz Subotice), Božidar Popović (Vršac), Pavle Tadić (N. Sad), dr Ljudevit Mitaček (N. Sad), dr Ignjat Pavlas (N. Sad), Jovan Hranilović, prota Stevan Mihaldžić (Branjina) i dr Slavko Miletić, sin Svetozara Miletića (Vršac). Sekretarijat Skupštine činili su Mita Đorđević (N. Sad), Dušan Tušanović (N. Sad), dr Jovan Latinčić (N. Sad), i dr Dušan Bošković (Pančevo).

Po konstituisanju Skupštine predsedavanje je preuzeo dr Ignjat Pavlas koji je predao reč Jaši Topiću kao podnosiocu glavne odluke.

Uvodnim govorom Skupštini se obratio Jaša Tomić:

„Kosovski mučenici! Stretno vam oslobođenje!...

„Slavna Skupštino!

U ovom po nas najsvečanijem trenutku mi ne smemo zaboraviti ni one velike žrtve braće iz Srbije, koji prosuše svoju dragocenu krv u skoro sedmogodišnjem ratu za oslobođenjem podjarmljene braće svoje. Ne smemo zaboraviti na one najbolje sinove njene, koji su, životima svojim, iskupili slobodu ne samo nama, već i ostaloj braći Slovenima. Srbija je na žrtvenik slobode podjarmljene braće dala sve što je imala. Time je pokazala ne samo nama, već i čitavom svetu, da joj se mora priznati da je zemlja najuzvišenija, koju danas sa junaštvom, plemenitosti i pravednosti, poštuje čitav kulturni svet. Pa da bi se odužili ovim velikim i neocenjivim žrtvama Srbije, mi trebamo, mi moramo s njom; a ona će, sa braćom Hrvatima i Slovencima, stvoriti jedinstvenu državu Jugoslovena."

Zatim je Jaša Tomić pročitao i predlog odluke:

1. Molimo vladu bratske Srbije da na Kongresu mira zastupa naše interese.

2. Priključujumo se kraljevini Srbiji, koja svojom dosadašnjim radom i razvitkom ujemčava slobodu, ravnopravnost, napredak u svakom pravcu, ne samo nama, nego i svim slovenskim, pa i neslovenskim narodima, koji sa nama žive.

3. Ovaj naš zahtev hoće da pomogne ujedno i težnje sviju Jugoslovena, jer je i naša iskrena želja da srpske vlada, udružena sa Narodnim vijećem u Zagrebu, učini sve da dođe do ostvarenja jedinstvene države Srba, Hrvata i Slovenaca, pod vođetvom kralja Petra i njegove dinastije.

4. I zato, da bi ova Skupština pomogla sa svoje strane jedinstvenu državu sviju Slovena, Srba, Hrvata i Slovenaca, bira dva člana koja će stajati na usluzi Srpskoj vladi: Jašu Tomića (Novi Sad) i Blaška Raića (Subotica) i dva člana koji će stajati na usluzi Narodnom vijeću u Zagrebu: dr Jovana Manojloića (Subotica) i Vasu Stajića (Novi Sad).

Zatim se pristupilo glasanju na kome su svih 757 poslanika uz oduševljenje glasali za ove predloge i Skupština je izglasala priključenje Srema, Bačke, Banata i Baranje Srbiji i prekid državno-pravne veze sa Ugarskom.

NA MIROVNOJ KONFERENCIJI: Blaško Rajić (četvrti s desna u sridnjem redu) u društvu članova eksperata delegacije Kraljevine SHS. U sridini Jovan Cvijić

Pored ovih odluka izabran je i Veliki narodni savet (od 50 članova), sa funkcijom da donosi potrebne uredbe i naredbe i da postavlja Narodnu upravu kao izvršnog organa Savata, kao i da vrši nadzor nad njom. Narodnu upravu su činili sledeći odseci na čijem čelu su stajali Narodni poverenici sa zamenikom i potrebnim osobljem: 1. Politički poslovi, 2. Unutrašnji poslovi, 3. Pravosuđe, 4. Prosveta, 5. Finansije, 6. Saobraćaj, 7. Privreda, 8. Prehrana i snabdevanje, 9. Socijalne reforme, 10. Narodno zdravlje, i 11. Narodna Odbrana.

Da bi saopštili odluke, Velika narodna skupština je poslala svoje delegate Vladi Kraljevine Srbije, koja ih je prihvatila.

Tim činom bila je zaokružena vekovna borba vojvođanskih Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena za oslobođenje i ujedinjenje sa Srbijom, odnosno Jugoslavijom, a crvenoplavo-beli barjak oslobođenja razvijorio se nad Vojvodinom.

* * *

Odluke Velike narodne skupštine Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena u Banatu, Bačkoj i Baranji imale su za posledicu veliko olakšanje kod Slovenskog stanovništva. Takođe, po varošima je prestala potreba za Srpskim i Bunjevačko-srkim narodnim gardama pa i Narodnih odbora. Sva vlast je prelazila u građanske, odnosno civilne vlasti. Tako je bilo i u Subotici gde je takođe došlo do postepenog zamenjivanja pomenutih odbora, tako da su umesto Bunjevačko-srpskog narodnog odbora, za članove Gradskog odbora u Subotici izabrani sledeće ličnosti:

Tome Čović, Grgo Čović, Šimun Budinčević, Gabor Đelmiš, Mate Dulić, Marko Dulić, Marko Jurić, Bela Jurić, Boda Jurić, Pop Ilija Kujundžić, Antun Kovačević, Maća Lučić, Dr Babijan Malagurski, Alba Malagurski, Vranje Malagurski, Jaško Malagurski, Šimun Milodanović, Akapit Miljački, Nikola Matković (Josin), Dr Bela Ostrogonac, Kala Olka, Lazo Poljaković, Pajo Pavluković, Miško Prćić (Perin), Veco Prćić (Bačica), Pop Blaško Rajić, Veco Sudarević (Vecko), Lojzija Stipić, Bela Stanković (Joškov), Ivan Tumbas (mlinar), Ivan Vojnić Tunić, Ante Vojnić Tunić, Josip Vijnić Tunić, Dr Josip Vojnić Hajduk, Veco Vidaković, Gabor Vidaković, Grgo Vuković, Grgo Vukov, Vojislav Stanković, Mijo Mandić, Dr Vranje Sudarević, Isa Ludajić, Đoka Stojković, Đurđica Pendžić, Pera Bajić, Dr Joca Manojlović, Đurica Ognjanov, Mata Krnajski, Đura Krnajski Jović, Gliša Međanski, Cvetko Manojlović, Milenko Radićć, Mita Aradski (Lekin), Milan Marodić, Bogdan Svirčević, Dr Paja Ivandekić, Marko Noskoović, Luka Vaci (odbio dužnost).

Prva Jugoslovenska država: Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

* * *

Nakon samo nekoliko dana, dakle 1. decembra 1918. godine, u kući Krsmanca na Terazijama u Beogradu, regent Aleksandar Karađorđević, u ime kralja Petra proglasio je novu državu: Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca. U tu novu državnu zajednicu jugoslovenskih naroda Vojvodina Srpska je na osnovu odluke Velike narodne skupštine u Novom Sadu ušla kao sastavni deo Kraljevine Srbije.

Priprema: mr Suzana Kujundžić - Ostojić

Bunjevačka narodna književnost IV dio

LIRSKE PISME

Pobožne pisme

S obzirom da su Bunjevci uvik bili veliki virnici, da su štovali Crkvu, božije zapovidi nije ni čudo da su imali i pobožne pisme. Nji možmo svrstat, također, u grupu lirski - religijozni pisama , no one nisu ni obredne ni običajne. Bile su to pismice - molitve, nastale u narodu, a pivale su o Isusu, Bogu, Blaženoj Mariji, Sv. Katarini, Sv. Petru... Najviše su ji mame pivale maloj dici. No, s vrimenom kako su se počeli štampat molitvenici, ove pisme su se lagano pristajale pivat, a samim tim i zaboravljat. Triba kazat i da to uglavnom nisu pisme od velike umetničke lipote. U njima je najlipša čista i otvorena duša narodna, koja iskaziva ljubav i ufanje u Boga.

Gospino okrilje

"Sveta Vido, vidi mene!
Sveta Gospe, krili mene!
Svi anđeli , čuvajte me!
Da mi duša ne pogine,
Dok mi tili ne počine.
A ja ligam u ložnicu
KAo Isus u grobnicu.
Ako umrem, priumrem;
Ako ostanem, osvanem!
-Primi, Bože, dušu moju
I mog oca i majkinu. Amen.- "

(Ivan Prćić, Bunjevačke narodne pisme, str 12, Subotica 1939)

Molitva svete Kate

"Sveta Kata kleči,
Zaiskala vodice,
Da opere ručice,
Da se maši ramena,
I Isusa ranjema,
Da s' ne boji bisna psa,
Ni zla sna,
Ni gore poloma,
Ni vode potopa,
Ni vile vištice,
Nikake žarčice,
Od ovog svita. Amen!"

(Ivan Prćić, Bunjevačke narodne pisme, str 13, Subotica, 1939)

Dičije pisme

I one pripadaje grupi lirski pisama. Nike od nji dica su pivala za određene svece (za Maretice), nike je nana pivala uz kolivku svojem čedu. Druge su opet učile dicu brojanju – brojalice, dobrom izgovoru – brzalice. A ima i oni koje su se pivale da bi se dica zabavila ili su se pivale uz određenu sigru.

Jedan dva tri

"Jedan dva tri,
Svađali se fratri
U kući za vrati.
Jedan uzme tačku
Pa udari mačku.
Nemoj mačka plakati,
Dobiš jedno jaje.
Di je to jaje?
Pojili ga svatovi.
Di su ti svatovi?
Otišli su putom.
Di je taj put?
Zarasla ga trava.
Di je ta trava?
Popasli je volovi.
Di su ti volovi?
Sakrila jih majka.
Di je ta majka?
Sakrila se u tikvcse,
Pa pu Stipu u ... "

(Ivan Prćić, Bunjevačke narodne pisme, 19 str, Subotica 1939)

A be- ce

A be- ce- de
Mačka prede
Na vr' grede;
MAčak mota
Preko plota,
A mačići glede..."

(Ivan Prćić, Bunjevačke narodne pisme,17 str, 1939)

Trči pivac

„Trči pivac po zidiću
U šarenom kaputiću.
- Aca – ca! Lipša ja,
Neg popina sna. – "

(Ivan Prćić, Bunjevačke narodne pisme, 17str,1939)

Tužbalice

Su pisme koje opisivaje osićanje tuge i bola za mrtvima. Bunjevci kod sarane pokojnika imaje dvi vrste tužbalica. Prve su „žaljenje" el „nabrajanje", one se pivaje oko mrca. Nji izvode žene, tako ko da divane s umrlim. Ode se nabrajaje sve pojedinosti iz života pokojnika: dica, familija koju je ostavijo iza sebe, bolest od koje je umro, roditelji ako su ostali za pokojnikom...

Druga vrsta tužbalica pivaje se na sarani nad otvorenim grobom i zovu se „prašćalice". Nji piva kantor (crkeveni pivač) i to tako ko da se pokojnik oprašća od svoji najbliži.

Sva nam zvona udaraju, ali nije radosno;

Sva nam zvona udaraju, teško, bolno, žalosno:

Malo stado ostavljeno stoji mladi škulara,

Sabilo se, snuždilo kraj sanduka čuvara.

(nastavit će se)

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

VELIKA NEDILJA I USKRS

Korizma se polagano privodi kraju, a znamo da je to vrime posta, molitve i odricanja. Najveću snagu vire pokažu oni koji se, ti dana, odreknu kakog poroka; alkoholni pića, pušenja, kartanja, kafe i slično. Šta se s postom i odricanjom našporuje to triba podilit najsirotijim porodicama s tušta dice el starima i bolesnima da i oni osite radost Uskrsa i ljubav svoji bližnji.

Poslidnja nedilja u Korizmi se zove Cvitna nedilja. Tog dana je Isus Krist došo u Jeruzalem a narod ga je rado dočeko, pa su isprid njega sterali palmine grančice. To je u ono vrime bio znak da je dobro došo. Kod nas je, danas, simbol Cvitne nedilje vrba koja u proliće procvata i najčešće se zove cicamaca. Na Cvitnu nedilju iđe prošijun oko crkve s cicamacinim grančicama u rukama koje se u crkvi posvete pa se posli kući i oko kuće el salaša. Priroda se budi, kreće trava, cvata rano cviće pa se kopa bašča i mete avlija. Na Velik četvrtak je Isus večero poslidnju večeru sa svojim apostolima a posli ga je Juda izdo pa su ga Židovi osudili na smrt. Čerez tog se se peče pogača koja se ne siče već se lomi pa se tako ide. Uveče se iđe u crkvu el, ko stoji digod daleko na salašu, pod križ u ataru di se moli žalosna krunica i pivaje svete korizmene pisme. Velik petak je najžalosniji dan u godini koji nas sića na muku i smrt Isusovu. Zato se cijo ovaj dan prove-de u postu i molitvi, iđe se na Kalvariju el u crkvu di se obalazi put križa. Ništa se ne radi .

Na Veliku subatu se pripravlja za Uskrs. Peku se pleteni kolači, kuva se šunka, divenice i jaja. A ispeče se i meso, jagnje el prase. Ren se očisti i istrenica. Posli podne se nosi u crk-

Svečani uskršnji ručak (doručak)

podne nose na groblje. Cvitna nedilja je radosni dan pa se nije postilo a mogle su se održat i kake zabave za mlade. Taj dan ujtru se umiva u zelenom žitu, koje se u još u subatu načupa pa pomalo metne u vodu u kojoj će se umivat, virujuć da će, oni šta se umivaje, bit zdravi i lipi ko mlado zeleno žito.

Sad dolazi Velika nedilja. U ponediljak, utorak i sridu se sprema u vu od sveg ila po malo da se posveti. To ilo se zove „posvetilište“. Spremaje se i sitni kolači, arbanaski listovi, gurablice, pusedle, medeni kolači, a u novije vrime i torta. Prid veče se šaraje jaja. Kadgod se šaralo u lukovini, zelenom žitu, kojkakim travama i varzilom. Iz špajca se šire miris kuvanog i pečenog ila, pleteni kolača i rena. Iz čiste sobe su mrišile pomorandže a sitni kolači na vanilju, limun i cimet.

Na Veliku subatu se nije večeralo pa se zato u nedilju na Uskrs rano ustajalo da se ruča. Na bilom čaršapu se pripravi svečani uskršnji ručak. Prvo se izmoli Očenaš pa se ide posvetilište. Posli se išlo u crkvu na misu a na podne se spremala svečana užna. Ljudi su jedni drugima poželili srićan Uskrs a odgovaralo se: „Fala”.

Sutradan je drugi dan Uskrsa, Vodeni ponediljak. Mi dica smo pitali starije zašto se zove Vodeni ponediljak a stariji su kazalo vako:” Kad je Isus uskrsnijo to se pročulo pa su žene o tim divanile, šta se trevilo, i kako su Židovi i njeva vojska čuli šta divane polivali su ji vodom čim vide dvi tri žene zajedno. A dica ko dica, čuli su šta su mame divanile pa su i oni misto sigre pripričavali kako je Isus uskrsnijo. Židovi su davali dici ofarbani jaja da se zasigraje i zaborave šta se trevilo. Taj običaj polivanja i šaranja jajo zadržo se do danas”. Na vodeni ponediljak prija podne momci svečano obučeni na karucama išli su polivat divojke. Polivali su ji kod bunara ladnom vodom pa su divojke morale prisvuć mokro ruvo. Domaćin je polivače počastijo vinom a domaćica sitnim kolačima. Divojke su ji zakitile cvićom i ponudile pomorandžom i šarenim jajima. Mladi Bunjevci i sad iđu polivat cure samo što sad iđu s automobilima i najčešće sa svirkom a polivaju divojke kolonskom vodom i skupim parfemima. Domaćini počastu momce kafom i rakijom, pa i s tortom, a posli pivo el špricer. Kad pođu dalje cure ji zakite s cvićom i ponude, ko i kadgod, pomorandžom i šarenim jajima. Sad su jaja zdravo lipo našarana i ukrašena slamom, šlingovana, bockana, grebana, iscrtana lakom u boji i tušom. To je umitnost naši Bunjevaka. Završićemo poznatom strofom:

„ Ta ne boj se bunjevačka nane,
Nikad neće nestat tvoje grane!”

Ana Vojnić Kortmiš

Put križa naslikan na guščijim jajima

Katica Marganić

Katica Marganić šezdesetčetvorogodišnja penzionerka iz Bajmoka od ranog ditinjstva, takoreći od osnovne škule, volila je crtat i bojadisat.

Daleke 1970. godine Kaća je oslikala prvo kokošije jaje.

Išla je Kaća u misto Kaloča u Mađarskoj i ode naučila kako triba jaje izduvat i pripravit ga za slikanje.

„Bio je to ondak velik korak za moj daljnji rad u ovoj vrsti umitnosti – kaže Kaća. Još uvik pantim kad sam 1980. godine na guščije jaje naslikala uskrsnuće i poklanjala ga onima koje sam zdravo volila.

Šarena jaja Put križa

Najprije mojoj majki, koja je čerez tog bila zdravo srićna, a i drugima se zdravo dopalo – sića se Kaća.

Posli tog se latila Kaća izduvavat guščija jaja, a iz majkinog molitvenika naslikala je 14 sveti slika – put križa. Taj put križa je stvarno štogod zdravo lipo i ritko se mož vidit, a bio je na tušta izložbi do sad. Zato se i čuva posebno u jednoj škatulji, kako bi osto čitav za još tušta Uskrsa.

molitvenik „Živa ružica" 1901. godina Autor Stipan Grgić

Sad je Kaći vid oslabio i ne slika više, al voli pokast svoju umitnost, koju je do skora radila. S dragošćom pokaziva i molitvenik koji joj je dala majka Ema Horvat „Živa ružica". U njem je našla slike koje je prislikavala na jaja. Ova sveta knjiga štampana je 1901. godine, autor je Stipan Grgić u štampariji kod KRAUSA i FISHERA.

Iz ovog molitvenika Kaća piva i svete pisme koje se pivaje na velike svece.

Marija Horvat

14 POSTAJA KRIŽNOG PUTA:

1. Isusa Pilat na smrt osuđiva
3. Isusu meću križ na rame
4. Isus pada prvi put pod križom
5. Isus sustrije svoju žalosnu majku
6. Šinom gregorijanac pomaže nosit Isusus križ
7. Veronika daje Isusu otarak (male peškir da otare znoj)
8. Isus drugi put pada pod križom
11. Isus opominje plačuće žene
13. Isis trći put pada pod križom
15. Sa Isusa skidaje odiću
16. Isusa pribijaje na križ
17. Isus umire na križu
18. Tilo Isusa skidaje sa križa i polažu na krilo Mariji
19. Isusovo tilo polažu u grob

DOLAZI NAM USKRS

Vrime brzo prolazi i treći list ovogodišnjeg kalendara ćemo uskoro priokrenit, a i proliće nam je već stiglo. Prvi veliki svetac u proliće je Uskrs, ove godine pada 8. aprila.

Šaranje uskršnji jaja

Vaše „Bunjevačke novine“ i ovaj svetac će vam pokast i podsitit kako se slavi Uskrs, i kaki je adet kadgod bio.

Porodica Bošnjak nas je opet ugostila i podsitila na proslavu Uskrsa, zato smo se uputili kod Marije i Bele u Kucuru. – S dragošćom se čeko Uskrs, pripovida nam Marija. Kadgod se za ovaj svetac postilo sedam nedilja, a ima i taki koji su sridom kvatrili, nisu ništa ili. Na Veliku sridu su se dobro ožuljali sudi da ne ostane ništa masno na laboški. Na Velik četvrtak se vežu zvona i ne zvoni se do uskrsnuća. Velik petak je dan kad se šaraje jaja, sad modernije izduvana s vrlo lipim sliakma i šarama.

Klara Kujundžić objašnjava ako se oće jaja farbat u duvansku boju onda triba ji triba kuvat u lukovini, a za žutu u mladom žitu. Kuva se i šunka oko 2 – 3 sata, divenica oko sat vrimena, jaja oko 20 minuti.

Na Veliku subatu, ujtru se prave pleteni kolači, a posli podne slada, torte. U to vrime gurablice su bile omiljen i cinjen slatkiš.

U korizmi se naravno išlo puno u crkvu, a ako je bila daleko, onda se išlo pod križ. Taki je križova u okolini Male Bosne bilo tušta, ko što je gabrićev, Tumbasov, Đukićov, di se okupe virnici. Na Veliku subatu su očli pod križ cilu noć su molili Boga, pivali svete pisme, čestitali uskrsnuće, a kad je svanilo vraćali su se na svoje salaše i kuće. Onda se mogla načet kuvana šunka, divenica, jaja i obavezno ren. Muškarci su ponovo počeli pit i pušit, ako su se za vrime korizme odrekli tog zadovoljstva. Dica su naravno ujtro oma gledala u gnjizdo, koje su još uveče opravili od mlade trave, da njim zec mož spuštit šarena jaja i poklone.

Ponovo slidi odlazak u crkvu na misu, žene obučene u sukna, žoržete pa čak i svilu, što je naravno zavislilo od vrimena jel ladno jel vruće. Muškarci u bričeškim pantalonama, čizmama sa sarama i striganskom kaputu.

Klara Kujundžić

Slaviće se i ove godine Uskrs, malo po starom a malo po novom adetu, al brez obzira kako ćete ga slavit mi vam od srca čestitamo Uskrs i želimo tušta zdravlja.

Marija Horvat

USKRŠNJA IZLOŽBA U MALOJ BOSNI

Sekcija žena „Vridne ruke” postoji i radi pri KUD „Ravnica” iz Male Bosne. Prave ručne radove, sve što god mož zamislit a ruke mogu stvorit.

U nedilju, 18. marta imali su jednodnevnu „Uskršnju izložbu”. Divanili smo malko s Mandom Vuković (65) domaćicom koja voli pravit sve ručne radove a na izložbu je donela šarena jaja. Probali smo brojit izložena uskršnja jaja koji je bilo od najmanji švračiji do nojovi i zaključili da je bilo oko 1.000 komadi. Našlo se tu oni šarani po starovinskom običaju al i oni moderni ukrašeni slamom, pantljikama i drugim. Odmor za oči i lipota za dušu. Izložba je bila dopunjena slikama od slame, bebama od ljuskure, goblenima, čipkama, šlingerajom. Domaćinima, izlagačima koji je bilo oko tridesetak pridružili su se i gosti, subotički „Caritas“, KUD „Bunjevka” i drugi.

S obzirom da je Mala Bosna malo misto, domaćini su bili zadovoljni brojom positioca.

Marija Horvat

BILA PITA

Za tisto:

3 pregršti brašna
3 kašike masti
3 kašike šećera
3 žumanceta
2 deke salagara
malo mlika

Zakuvat mekano tisto pa podilit natroje. Posli tog razvit i ispeć tri kore.

Za krem:

1 litra mlika
6 kašika brašna
1 margarin
20 deka šećera
3 biljanca
limun

Skuvat mliko s 6 kašika brašna. Kad se oladi, umutit 1 margarin, 20 deka šećera, malo limuna i 3 biljanca.

Kad se kore ispeku i olade namazat ji umućenim kremom. Namazat svaku koru podjednako i poslagat jednu priko druge i na kraju lipo namazat i odozgor. Sutradan, kad se oladi, isić na kocke pa poređat na tacu.

PLETENI KOLAČ

kila ipo čistog brašna
dvi ipo deke kvasa
2 jajeta
1 kašika šećera
10 deka masla (el deci ulja)
malo soli
mlika koliko zavati
1 žumanjac

Kvas izmrvit i dodat šećera, pa polit sa malo mlakog mlika. Pokrit salvetom i ostavit da stoji 10 minuta. U prosijano brašno umišat dignuti kvas, jaja, so a mliko dodavat, koliko triba, da se dobije tisto malo mekše neg za kruv. Na kraju se doda maslo, pa se još zakuva da se izjednači i da se ruke ne lipe za tisto već da se „očiste“ od tista. Odozgor se pospe malo brašnom i pokrije bilom salvetom da stoji jedan sat. Sad se tisto izvadi na, brašnom posutu siniju, podili se na tri dila, pa se rukom rastanji u obliku valjka. Od dva taka dila se oplete pletenica i savije u krug, a treći se rastanji i savije oko kolača ko pojas. Kad malo odstoji namaže se jajetom, pa se s krušnom lopatom metne u zagrijanu krušnu peć da se peče. Peče se jedan sat. Triba da dobije zlatno žutu boju.

Ovaj kolač se kadgod peko samo u posebnim prilikama: za Božić, Uskrs i kad su se cure udavale. Cure su dobivale za Božić pleteni kolač od mame i druge bliže rodbine (tete, ujne, strine) i od najbliže komšince. Kolač se zamotavo u lipu maramu, pa se nosijo na poklon. Poklanjo se i kolač i marama.

Ana Vojnić Kortmiš

LIPOTA I ZDRAVLJE

POVRATAK DUGE KOSE

Skoro celu prethodnu deceniju većina svetskih hair stilista izmišljala je najrazličitije egzibicije, ali sa kosom ne dužom od one koja pada do ramena, počev od muških frizura, skoro obrijana glava, preko čupavih i neobaveznih frizura, sve do onih nešto elegantnijih koje su pravljene pomoću gela ili su bile uljem zalizane.

Takav look doneo je pravu revoluciju, koju je većina žena zdušno prihvatila pod izgovorom da se s kraćom kosom oseća mnogo opuštenije i sigurnije.

Kako su međutim, modni hitovi uglavnom nepredvidivi i kako je tačno ono što naše bake često umeju da kažu – moda se uvek vraća – tako se promenio i trend vezan za dužinu kose.

Na velika vrata ponovo je došla duga kosa u svim oblicima!

Ali, kako kosa u proseku za mesec dana ne poraste više od 3 centimetra, nakon decenijskog kratkog šišanja pojavio se problem – nemogućnost brzog prilagođavanja aktuelnom trendu.

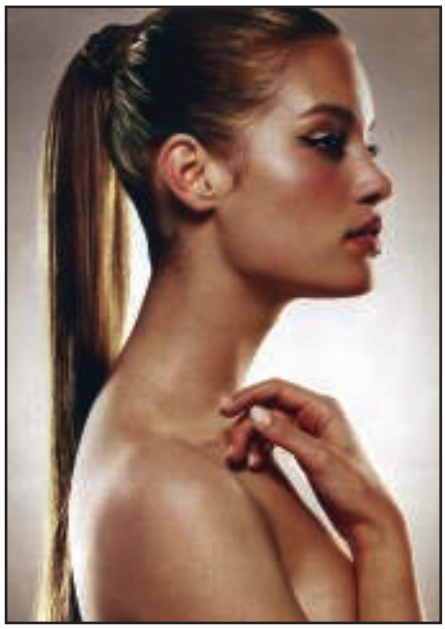
Na sreću, tehnologija napreduje svetlosnom brzinom i to u svim životnim domenima, tako da više nije problem ni da vam preko noći „izraste” duga raskošna kosa.!

Istorijske zanimljivosti potvrđuju da su još stare Rimljanke sekle kosu zatvorenicima i zatim je pomoću specijalnih biljnih sokova nalepljivale na svoju. Tako su se, naime, spremale za neke specijalne prilike kada im je bilo posebno važno da svojim izgledom zasene ljude oko sebe.

Prvi frizerski salon o kojem postoje pisani tragovi radio je tokom 60-tih godina 19. veka u Francuskoj, a žene koje su tamo navraćale imale su, između ostalog, i mogućnost da u kosu stavljaju posebno pravljene umetke koji su frizuru činili bujnijom.

Današnja tehnika u nadogradnji kose polazi od činjenice da se savremenim tehnološkim sredstvima može nadoknaditi sve ono u čemu majka priroda nije bila baš posebno izdašna. Tako više ni dužina ni volumen nisu poseban problem, a upravo su ta dva atributa, i to poređana ovim redom, osnovni preduslov da ovog proleća budete u trendu.

Naravno, osim toga da bujna kosa treba

da vam pada preko ramena, neophodno je napomenuti, mada se to kod svetskih hair stilista podrazumeva, ona treba da bude i negovana i zdrava.

Zato je ovo proleće pravo vreme da pustite svoju kosu da diše i da nonšalantnim njihanjem lokni sve oči budu uperene u vas!

Snježana Luetić Vujić

BUNJEVAČKA IZDANJA NA SAJMU MEDIJA I SALONU KNJIGA U NOVOM SADU

• Bila je to prilika da se na jednoj tako velikoj kulturnoj manifestaciji pokažu izdanja „Bunjevačkih novina“, „Riči Bunjevačke matice” i ostali knjiga.

Na 6. Novosadskom sajmu Medija od 8. do 10. marta, na štandu za **Izdavačku delatnost na jezicima nacionalnih** manjina bila su izložena i bunjevačka izdanja iz NIU „Bunjevačkog informativnog centra” i Bunjevačke matice. Izlaganje knjiga obezbedilo je Izvršno veće Vojvodine. Ode su zainteresovani mogli vidit veći dio izdanja, počevši od „Bunjevački običaja” – knjige koju je izdo BNS u saradnji sa NIU B.I.C., zatim izdanja Bunjevačke matice „Meni salaš bili fali” Gabrijele Diklić, „Široke grudi bačke ravnice” Tomislava Kopunovića, više izdanja od autora Marka Peića. izložene su bile i „Bunjevačke novine”, a na sajmu je pridstavljen i njev novi broj. Interesovanja je bilo dosta, a izloženi 50 primeraka planilo je u roku par sati.

U isto vrime bunjevačka izdanja bila su izložena i na Salonu knjiga. Ode se mogla vidit i „Rič Matice bunjevačke” – časopis za nauku, kulturu i stvaralaštvo. Koji izlazi četri puta godišnje i to uz velik napor i tušta entuzijazna ljudi iz Matice. Jel se za njegovo izdanje izdvajaje više neg simbolična sridstva samo iz IV Vojvodine.

Teško materijalno stanje vidljivo je možda najviše u izdavaštvu kod nacionalni manjina. Jel njeve knjige ne mogu računat na ekonomski profit, već zavise od institucija kulture u ovoj i svojoj matičnoj zemlji.

Ovoj temi bio je posvićen okrugli astal sa temom **„Izdavačka delatnost na jezicima nacionalnih manjina – mogućnosti, potrebe i perspektive”.** Divan je organizovalo Izvršno veće Vojvodine, s ciljom da se pokuša nać rišenje za sadašnje teško stanje u izdavaštvu. Ukoliko dođe i do privatizovanja ovaki izdavački kuća, taki potez mogo bi dovest do potpunog gašenja manjinski izdavački kuća.

Bunjevci, skoro svugdi imaje posiban status, u smislu da su zastupljeni jel tretirani ispod svi postavljeni nivoa. Tako je od 2005. godine, kad je osnovan B.I.C. – koji je registrovan i za izdavaštvo, izašla samo jedna knjiga iste godine, dok lanjske nije izašlo ni jedno izdanje. Nadalje, tu je Bunjevačka matica, koja takođe raspolaže vrlo skromnim sridtvima i godišnje izdaje po par knjiga, iako materijala i potriba ima daleko više.

Zajednički zaključak svi učesnika ovog razgovora, bio je da se uputi hitan zahtiv Izvršnom veću Vojvodine, kako bi se ovaj problem rišio što prije i što bolje za sve nacionalne manjine – brez razlike.

Suzana Kujundžić - Ostojić

TRAGOM RATNE USPOMINE

GALICIJSKA RAZGLEDNICA ANUŠKI OD NJEZINOG VOLJENOG BAĆE

„Jevo pozdrava, Anuška moja, od Baće tvog, i Berta i mali Maćika. Sada vas Baćo lipo pozdravlja, da vas Baćin pozdrav u najlipšem zdravlju nađe. Nek vas baba na Božić, misto Baće vašeg, poljubi. Zbogom, mila dico moja."

Porodica Ivana Bošnjaka i njegove sestre Marije Bojanin, divojački Bošnjak, već skoro punih devedeset godina, ko relikviju neprocinljive vridnosti, čuva jednu malu, ratnu razglednicu iz vrimena Prvog svitskog rata. Njev dida Stipan Lukić, ko i mnogi drugi njegovi vršnjaci, u najlipšim mladim godinama, dospili su, ko austro – ugarski vojnici, u Prvom svjitskom ratu, na tzv. istočni front, koji se protezo od dalekog Baltika, pa sve do obronaka Karpata.

Stara razglednica

Ratna „srića", na istočnom frontu, bila je vrlo varljiva: čas je bila u korist Nemaca i Austrougarske, čas u korist njevog protivnika, Rusije. Dida Stipan je, sa svojim prijateljima, ko mladi vojnik, stigo u Galiciju i Bukovinu, a kad je slavni ruski general Brusilov otpočo ofanzivu, austrougarski vojnici, u čijim je redovima bio i dida Stipan, povlače se. Front se, donekle, stabilizovo. U pridahu izmed topovskih granata, na prvoj liniji fronta, u rovu, promrzlih prstiju, dida Stipan je, ipak, našo vrimena napisat malu, ratnu razglednicu svojoj voljenoj dici, koje je prije tridesetdevet godina ostavio na salašu u Lugumercima (današnje Lugovo). Na originalnoj razglednici, štampanoj u Beču, doslovce je pisalo: **„Jevo pozdrava, Anuška moja, od tvog Baće, i Berta i mali Maćika. Sada vas Baćo lipo pozdravlja, da vas Baćin pozdrav u najlipšem zdravlju nađe. Nek vas baba, na Božić, misto Baće vašeg, poljubi. Zbogom, mila dico moja."**

Mala ratna razglednica je prižívila skoro punih devedeset godina, a sada je ljubomorno čuva Baćina unuka Marija Bojanin, profesorka istorije u penziji, iz Sombora. Razglednica je adresirana na Lukić Anu i Bertu, na sadašnju adresu Mite Popovića br. 12, Sombor, Bač – bodroška županija, 18. decembra 1917. godine, kad Baćo nije ni u snu virovo da će se ikad vratit iz rata i ponovo vidit svoje najmilije. Čak je, u zaglavlju, ostavio i svoju adresu, koja je glasila: Lukić Ištvan (Stipan), M.K. 30 Hadsereg (vod), 35. Taborpost (Vojna pošta) 650. Front se, ipak, nakon nikog vrimena, stabilizovo, a čitavu ratnu situaciju spasiće čuvena ruska revolucija i potpisivanje separatnog mira sa Rusima u Brest – Litovsku.

„Koliko suza, i tuge, i site, mogu da izazovu napisane riči dida Stipana – pripovida njegova unuka Marija Bojanin. To su znala samo njegova dica, a sad znaju i njegovi unuci, i praunuci, i čukununuci, koji ovu ratnu razglednicu čuvaju kao svoju najveću svtinju i uspominu."

„Ko je bio dida Stipan Lukić? Bio je to jedan radan, pošten i iskonski čestit čovik. Oženjen početkom XX vika, uglednom Bunjevkom Katom Ševarac, iz mađarskog bunjevačkog sela Gara, s druge strane granice, prema Riđici. Došla je majka Kata iz svoje lipe Gare, na salaš na staparskom putu. Svatovi su bili veliki. Stigli su vozom iz Gare i izašli

na maloj stanici – Čičovi. Tu su ji priuzela kola bogatog kuma Petera Fernbaha, čuvenog velikoposidnika i trgovca žitom. Koji je bio i vlasnik sadašnje zgrade somborskog muzeja, a imao je u vlasništvu i dvorce kod Alekse Šantića i na Majevici – divani nam Marija, tako ko da je bila živi svidok tih dešavanja.

Rodile su se uskoro divojčice, jedna lipša od druge: Ana je bila najstarija i očeva ljubimica, Berta je bila lipa i vridna, pa joj je Baćo kupio najlipšu „singer" šivaću mašinu u to doba. Sina Matu, koga je od milja zvao Maćika, upućiva je u salašarske poslove, kojih je u ono vrime bilo na pritek.

„Sritno se dida vratio iz rata, fala Bogu!"– nastavlja Marija s istim žarom pripovitku o Baćiki.

„Al, tribalo je obnovit kuću, imanje, pa kupit i koje jutro zemlje. Sagradio je dida Stipan veliki salaš, majstori su mu Švabe iz Prigrevice – Svetog Ivana. Salaš je rađen po uzoru na lipe i visoke salaše patosovanih soba, cripani peći, velike i prostrane avlije, u kojoj su dominirala visoka stabla dudova – bilog i crnog, a još više drva oraja. Iza salaša se prostirao bagremar, a na samom kraju bio je bunar sa odličnom pitkom vodom.

Kad je došlo vrime razgraničenja 1920. godine, povučena je granična linija izmed Mađarske i Kraljevine SHS. Majka Katina, mama Jaga Ševarac, koja je u međuvrimenu izgubila u ratu i muža i sina, ostaje sama u Gari. I nju su, nakon tog, priselili, iako joj je bilo jako teško: ostavila je u Mađarskoj kuću, rodbinu i grobove najmilijih. Teška srca došla je na salaš, al imala je tu ćerku i zeta, i četvero unučadi, koji su vrlo često, u svojim pripovitkama, spominjali da njim je bilo najlipše kad su priko lita odlazili u Garu, u posit majki Jagi. Tamo su sklopili mnoga poznanstva i duboka prijateljstva" – pripovida nam Marija Bojanin.

„Dida Stipan je bio zdravo aktivan, al i bogobojažljiv čovik. Ponosan je bio na završenu veliku katoličku crkvu, za koju je i sam dao pozamašan novčani prilog. Njegov primjer slijedili su i drugi salašari, pa i ljudi iz varoši. Crkva Karmelićanska građena je dosta dugo, od skoro polovine XIX vika, pa sve do 1904. godine, kad je i završena. Na glavnom oltaru je bio veliki kip Bogorodice, prid kojom se klanja Sveti Stjepan Arpadović, prvi mađarski kralj koji je primio kršćanstvo.Kad su svi dilovi naše zemlje, zafvaljujući, izmed ostalog, i Bunjevcima, na Velikoj narodnoj skupštini u Novom Sadu, 1918. godine prisajedinjeni Kraljevini SHS, kogod se „sitio" da bi štogod tribalo minjat na glavnom oltaru prilipe crkve. Kažu da je bila formirana komisija, sa dida Stipanom na čelu, koja je vrlo razborito i razložno objasnila da take stvari ne triba minjat i da nema potribe nizakakim ispravkama, tako da je, fala Bogu, još kroz teška vrimena sve ostalo do danas nepromijenjeno. Dida Stipana, i njegovu ekonomiju, ko i mnoge druge, 1929/30. godine potresla je velika ekonomska kriza i on, slabog zdravlja, umire 1930. godine" – završava svoju pripovitku o dida Stipanu i njevoj porodici Marija Bojanin.

Al uspomina na malu ratnu razglednicu, poslatu 18. decembra daleke 1917. godine, iz ratne Galicije i Bukovine, njegovim najmilijima, i danas je čuvana med njegovim mnogobrojnim potomcima, čije zidove kuća i sad krase slike iz tih nesritnih vrimena.

Milorad Blažić

VODENI PONEDILJAK KOD BUNJEVACA

VODENI PONEDILJAK IMAJE I SRBI U VOJVODINI

Svake godine kad krenu prigodni tekstovi o Uskrsu po raznim novinama možte pročitat kako „Vodeni ponediljak" imaje samo Bunjevci. Taka tvrdanja nije tačna, jel ga imaje i Srbi u Vojvodini. Naime, drugi dan Uskrsa kod nji se, ko i kod nas, zove „Vodeni ponedeljak" pa čak i čitava nedilja posli Uskrsa naziva se „Vodena nedelja".

Kako bi mogli uporedit sličnosti i razlike izmed našeg i njevog običaja opisaćemo ga detaljnije.

Na „Vodeni ponedeljak" Srbi se sićaje svoji mrtvi, iđu na groblje i nose njim ofarbana jaja i uskršnji kolač. Prije Drugog svitskog rata bio je čak običaj i da iđu u procesiji sa litijom i svećenikom. Još jedan od karakterističnih događaja vezani za drugi dan Uskrsa je polivanje divojaka. Ono što je kod ovog običaja drukčije nego kod Bunjevaca je to da kod Srba momci polivaje cure i mlade žene. Momke su cure darivale s šarenim jajima i kolačima, koje bi ovi namećali na štap kako bi se dičili koliko su divojaka polili.

Trećeg dana Uskrsa jel na „Vodeni utorak" su cure polivale momke. Tog dana polivači, koji se zovu isto ko i kod nas, darove koji se nakupe u rani i piću iz prithodna dva dana, dilili bi na licitaciji med sobom i davali sirotinji. No, ovaj običaj se izgubio od posli Drugog svitskog rata. Drugog jel trećeg dana nosili su i kolač kumu jel udatoj ćeri. Ovaj običaj nošeja kolača Bunjevci imaje posli Božića.

U narodu se virovalo da onaj ko umre izmed Uskrsa i Mladog uskrsa, da će mu duša oma otić u raj, jel su vrata u tom vrimenu otvorena. Iz ti stari vrimena postoji i jedna legenda di momak poliva divojku tako što je u zoru odveo pod mladu i zdravu lipu pa s nje streso rosu. Da bi i njegova cura bila zdrava kogod lipa, svitla ko sunce i čista kogod rosa koja po njoj pada.

Polivanje, očito i kod Bunjevaca i Srba ima iste i zdravo stare korene, ovaj običaj se izvodio jel se virovalo da će donet dosta kiše a samim tim i rodnu godinu. Interesantno je da se običaj polivanja javlja i kod drugi naroda, čime svidoči o davnom korenu, još i prije hrišćanski vrimena.

S.K.O.

PRVI NAUČNI SKUP"O BUNJEVCIMA"

Bunjevački nacionalni savit organizovo je ovaj simpozijum u Subotici u želji da Bunjevci što više saznaju o svojem poriklu, istoriji, lingvistiki, sociologiji, i to sagledano iz objetivne i naučne perspektive. Početkom aprila miseca, ove godine, izaće i Zbornik radova s ovog skupa.

Dr Aleksandar Kasaš, istoričar na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, prikazo je **„Odnos Bunjevaca prema okupaciji 1941. godine."** Ovo je tema o kojoj se malo zna, i malo je istražena. Teške političke prilike su i za jake i velike narode često pogubne, a za Bunjevce one su bile još daleko teže. Bunjevci su u ovom periodu bili podiljeni ned sobom, tako su u Subotici bili promadžarski orijentisani, o čemu divane izdati proglasi iz onog vrimena. Dok su u Somboru bile druge struje, daleko više naklonjene jugoslovenstvu

Ivan Sedlak, Zvonko Stantić, mr Suzana K. Ostojić i dr Drago Njegovan

i takim idejama.

Zvonko Stantić, politikolog iz Subotice, divanio je na temu **„Ribnička - Bunjevačka buna 1702. godine."** Ode je vrlo slikovito opiso ondašnje probleme oko priuređenja organizacije vlasti početkom XVII vika kod Bunjevaca. Izno je i uzroke za izbijanje pomenute bune, ko i njezin tok 1702. godine, kad su se borili za oslobađanje vojvode Buturca, te na kraju i samo hapšenje učesnika bune, koja se završila 1704.

Dr Dragoljub Petrović, lingvista, Novi Sad, divanio je o temi **„Bački Bunjevci u svetlosti etnoistorijskih i lingvističkih činjenica". „Bački Bunjevci predstavljaju poslednju katoličku enklavu na prostoru srpskog jezika koja svoj identitet zasniva na regionalnoj pripadnosti odbojajući i hrvatsko i srpsko ime (hrvatsko – zato što se za njih nikad nije vezivalo, a srpsko – zato što ih je od njega odvajala religijska pripadnost). U prilog ovoj tvrdnji mogu biti i sledeći podaci. …u Subotici je 1912. godine bilo 36.000 Bunjevaca i samo 26 Hrvata, na Velikoj narodnoj skupštini 1918 (na kojoj je izglasano prisajedinjenje Vojvodine Srbiji) među delegatima bila su 84 Bunjevca, tri Šokca i samo dva Hrvata."** Promine u ovakvom brojnom stanju, nastale su zbog kasnijih političkih pritisaka, koji su doneli podilu u bunjevačkom korpusu.

Ivan Sedlak, pravnik iz Subotice, izno je temu: **„Početak i geneza shvatanja Bunjevaca kao posebne nacije od XIX veka do kraja Austrougarskog carstva."** Zbog opširnosti gospodin Sedlak je izno stavove Ivana Antunovića, ključne istorijske ličnosti Bunjevaca u XIX viku, o svojem narodu. Opiso je i vrime nacionalnog buđenja Bunjevaca, jednu od prikratnica istorije ovog naroda, kad počinju da se otvoreno i organizovano bore za svoja nacionalna prava.

Mr Suzana Kujundžić – Ostojić, mr bunjevačke književnosti iz Novog Sada je u saradnji sa Katedrom za sociologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, uradila sociološko istraživanje pod nazivom **Bunjevci danas.** Ono je sprovedeno u Subotici, Somboru i Novom Sadu, nad uzorkom od 185 čeljadi, Bunjevaca. Ispitanicima su postavljana pitanja o tom kako žive danas, koliko znaju o svojim institucijama, medijima, o znamenitim Bunjevcima (piscima, plotičarima, rukovodećim ljudima...). Zaključak koji se iz ispitivanja mož izvest je da Bunjevci teško žive, u materijalnom smislu, malo znaju o svojim institucijama i medijima, nalaze se na marginama društveni događanja u svojim gradovima, pa samim tim nisu zadovoljni svojim položajem u državi. Jedino čime su zadovoljni je činjenica da imaje pravo samostalno nacionalno se izjašnjavati.

Prof. dr Stojan Berber, književnik iz Sombora iskoristio je priliku i svojim radom prisitio prisutne na: **„Zapis o znamenitom Bunjevcu Albi M. Kuntiću."** Di se osvrnio na njegov bogat životni vik i bavljenje Bunjevcima.

Dr Mladena Prelić, SANU, etnolog, Beograd, imala je temu: **„Etnološki pristup identitetu Bunjevaca."** Svojim pristupom radu, prije svega vrlo objektivno i tačno oslikala je posibna stanja nacionalni manjina, a još bolje stanje kod Bunjevaca. Zato ćemo ode objavit rezime njezinog rada u cilosti. **„Ideal 19-vekovnog koncepta nacionalne države predstavlja potpuno poklapanje državnih i etničkih granica. Ovakvo poklapanje najčešće nije bilo ostvarivo – nacionalni pokreti su stvorili nacionalne države, ali i nacionalne manjine i grupe „mimo nacije". Ovakve grupe, različite od većinskih nacija, često su tokom istorije bile izložene određenim vrstama asimilacionih pritisaka. Danas, međutim i u nauci i u političkoj praksi preovlađuje stav uvažavanje posebnih etničkih identiteta i priznavanje prava na različitost.U kulturnoj antropologiji pod pojmom etničke grupe podrazumevaju se simboličke zajednice koje veruju u svoje posebno poreklo, bez obzira da li je to objektivno tačno ili nije, a najčešće imaju i neke distinktivne kulturne karakteristike. Pripadnici ovakvih zajednica dele zajedničko etničko ime, samosvest, određene simbole svog identiteta, osećanje solidarnosti i želju za negovanjem kul-**

turne posebnosti, kao i prenošenjem svog identiteta na sledeće generacije. Bunjevci koji se na ovaj način izjašnjavaju po ovim kriterijumima predstavljaju posebnu etničku grupu. Njenu savremenu situaciju (u Bačkoj/Srbiji) karakteriše ponovno javno priznavanje, posle decenija potiskivanja u privatnost. Ovo otvara pitanja za istraživača, na primer: kako je bunjevački identitet održavan u periodu kad je bio potisnut u privatnu sferu, na koji način se danas koncipiraju i javno afirmišu kulturne vrednosti Bunjevaca, ko u tome učestvuje i ne najmanje važno, kako okružujuće društvo gleda na ove procese i koliko ih podržava? Odgovori na ova pitanja mogu da ukažu na faktore koji doprinose ili koji ometaju procese savremene afirmacije bunjevačkog identiteta.

Ivan Vojnić Kortmiš, dipl. matematičar iz Novog Sada obradio je temu: **„Uvod u povist Bunjevaca i njevog imena."** Prilaz temi je bio interesantan, jel je autor tio pokasti kako je teško prosično obavištenom čoviku u literaturi vidit pravu istinu o nama. Autor je nabrojo nikoliko knjiga di se Bunjevci različito tretiraje, od nacionale manjine, etničke skupine, zajednice..., al su i mnogi drugi podatki o njima sasvim različiti, ko što je brojnost na popisima, običaji...

Mr Miroslav Niškanović, SANU, Etnografski institut, Beograd divanio je na temu:

„O prezimenu Bunjevac", koje se javlja dosta često, al se po pravilu nikad ne priziva tako osoba bunjevačkog porikla, već su to srpska prizimena. Analizirajući etimologiju, Niškanović je došo do zaključka da ga nose one srpske porodice koje su kadgod bile Bunjevci, a kasnije prišle u srpski korpus.

Miroslav Vojnić Hajduk, diplomirani koreograf, umetnički rukovodilac BKC- a Subotica pridstavio je **„Bunjevačke narodne igre, pisme, običaje i nošnje iz XVIII, XIX i XX vika".** Bili smo u mogućnosti čut samo dio rada, i to onaj koji se odnosi na narodne nošnje. One su, ovom prilikom opisane, od kraja XVII veka do početka XX, a opisane su i detaljno objašnjene i narodne igre Bunjevaca.

Bio je to prvi simpozijum o Bunjevcima, koji je od izuzetne važnosti za ovu nacionalnu, jel se na visoko naučnom nivou divanilo o njima. Veći dio od tema koje su ode prikazane, imaće priliku proširit se u daljem naučnom istraživanju, koje je već u toku.

Koordinator simpozijuma
mr Suzana Kujundžić - Ostojić

- MOJA SPOZNAJA KROZ ZAJEDNIČKO ŽIVLJENJE –

SUBOTIČKI BUNJEVCI

Kad bi imali koga ko o Bunjevcima ne zna ništa, a tili bi mu priporučit jednu knjigu iz koje bi, makar

Prof. Pajica Bašić

iskraćeg, o ovim narodu mogo štogod saznat, onda bi to cigurno bila knjiga „Subotički Bunjevci" Pajice Bašića. Objavljena je 2002. godine u Subotici, ko rezultat odbranjenog diplomskog rada na Prirodno matematičkom fakuletu – Institut za geografiju u Novom Sadu. Kad se jedan mlad čovik odluči na tako visoko naučnom nivou pisat o Bunjevcima to pobuđiva pažnju, al ako se tom doda još i činjenica da je autor Srbin, onda je to još interesantnije.

Posli odbranjenog diplomskog rada, Bašić ga je odlučio proširit i uobličit u knjigu. Za ovaj poso tribalo mu je još godinu dana truda, istraživanja, isčitavanja literature, al u tom poslu nije bio sam. Svesrdno mu je pomago Marko Peić, svojim dobronamirnim savitima i uputima, di i šta mož nać, da bi knjiga bila što potpunija.

Ni onda prije pet godina, ko i sad, nije bilo tušta bolje stanje s novcima u našoj državi. Zato se Pajica Bašić krenio sam tražit sponzore za svoje izdanje, i zafaljujući ljudima koji su pripoznali vridnost ove knjige ona je i štampana.

Podnaslov knjige „Subotički Bunjevci" – *moja spoznaja kroz zajedničko življenje* – divani tušta o razlogu interesovanja za ovaj narod. Bašić je rođen u Subotici 1973. godine i cio svoj život proveo je u sridini di su sastavni dio bili i Bunjevci.

S njevim stvaralaštvom susrio se prvi put u OKUD- u „Mladost", di su ga lipota i raskoš igara naveli na dublje razmišljanje o njima.

Pajica Bašić o Bunjevcima divani vako:

„Družeći se sa njima, odlazeći u njihove domove, uvideo sam da su dobri domaćini, pošto su druželjubivi i gostoljubivi. Negujući iskonsku tradiciju, Bunjevci svoju porodicu izgrađuju na moralu, po kome oni cene sebe i druge. Posmatrajući ih sa strane, zaključio sam da je Bunjevac veoma lepo biti, možda ne toliko za sebe, koliko za druge, i upravo ta sadržajnost njihovog života navela me je da se pozabavim njima. Budući da se o Bunjevcima i pored njihove bogate tradicije malo pisalo, odlučio sam da svoj diplomski rad posvetim upravo njima".

U knjigi su opisani svi elementi koji čine jedan narod: od geografskog položaja – di se nalazi, o naseljima, privredi, viroispovisti, običajima, nošnji, društvenom životu, jeziku, udruženjima, novinama i stranki. Daklem, jedna cilokupna slika, kaja se do sad nije mogla nać.

Danas je Pajica Bašič profesor geografije u Osnovnoj škuli „Sečenji Ištvan" i „Majšanski put" u Subotici. Virujemo da će profesor primet znanje o Bunjevcima i na svoje đake. Kako nam je kazo na kraju divana, sprema se on na još naučni poduhvata iz iste oblasti, a mi mu želimo srićan rad!

Suzana Kujundžić – Ostojić

POLETI GOLUBE

Golub je tica koja važi za simbol mira, ljubavi, lipo je vidit na nebu jato koje cigurno lete na svoju atresu kod svojeg odgajivača.

Mihajlo Mamužić

Subotica ima svoju „golupčiju pecu" koja je zdravo posićena. Tu je i ko oće štogod kupit, jel prodat. Ako koga nismo vidili duže vremena, možmo ga nać na golupčijoj peci.

Za tušta muškog svita to je svečani i obavezni izlazak u varoš nediljom.

Mihajlmo Mamužić (71) penzioner, kadgod je bio vozač otobusa, a danas jeto prodaje golubove na peci. Kazo nam je da se bavi s golubovima još od kad je bio dite. Prvog goluba kupio je od novaca što ji je dobio za Materice, imo je onda oko 5 – 6 godina. Za sve to vrime bavljenja s golubovima Mihajlo je smilio iz izreku:" Od čovika mož bit golupčar, al od golupčara čovik nikad više!" Jel to je štogod kad uđe u krv i tu ostaje cili život.

-Imam kod kuće oko 170 golubova i to sedam feli, sićam se vrimena kad je rasni glub vridio 200 – 300 maraka, a sad je dobro ako se mož prodat za 200 dinara. Ima dosta posla oko golubova, rana je skupa spas je što imam svoje zemlje, pa ne moram sve kupit - divani nam gospodin Mamužić.

Iza jednog kaveza s golubovima stoji i dama, Bunjevka iz Ljutova **Gordana Milić** (36).

– Golupčarstvo je tradicija u čovikovoj familiji, kaže nam Gordana. **Tako sam i ja jeto zavolila ove drage tice. Imaje poštaše pa i one najskuplje letače.**

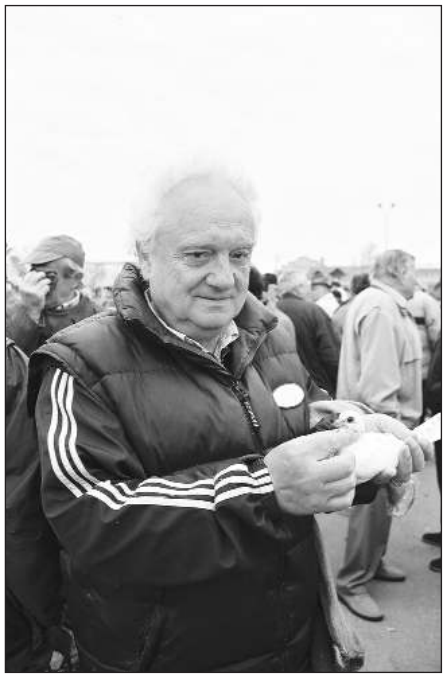
Donela sam ji na prodaju da bi kupili ranu, inače idu kuruze, cincokret, granule. Kod kuće u Ljutovu slobodno lete i ne prave štetu, izpripovidala nam Gordana.

Prolazeći kroz gužvu vidimo čovika drži mladog goluba u ruki, pitamo ga pošto je golupčić. „Samo 50 dinara!" – kaže nam **Antun Dragić** (65) penzioner, šeta pecom i nada se da će ga prodati. Ima kod kuće šezdesetak golubova crni letača. Voli ji prodavat dok su vako mladi ko što je bio ovaj u ruki.

Gordana Milić

Dolazi Uskrs, jedan od njegovi simbola je zec, a na golupčijoj peci moglo se nać i nji. Jedan nam je tako i poziro, mirno sidio na vr kaveza. Njegov vlasnik Tugomir Horvat (51) elektrotehničar brez posla, silom je posto zečar. Pitamo ga jel se isplati**:"Sve je to relativno, ovaj ode zec je priplodni i cina mu je 15 evra, a očišćen zec se prodaje**

Antun Dragić

250 dinara po kili. A jeto u Francuskoj je cina zečijeg mesa čak šest puti skuplja od svinjskog. Čeljadi, ite zečijeg mesa, jel u njem nema holesterola!" – svito nas je Horvat.

Na kraj pece traktori, prikolice, džakovi, u balama slama, ditelina. Tute je i jedan konj, pokriven pokrovcom. Čim nas je gazda spazio otkriva konja i pokaziva ga. Njegov gazda **Šoblaher Zolika** (35) osto je brez posla pa se sad bavi paorskim poslom, prodaje cincokret, kuruze, žito. Ima sriću pa ima tušta stalni mušterija, koje je steko s poštenjom i dobrom robom koju prodaje.

„Ja se ode svake nedilje rukujem se sa 150 – 200 ljudi, sustrijemo se, izdivanimo, prominemo novsti" – kaže nam Zolika Šobleher.

I tako iz nedilje u nedilju, već decenijama, golupčija peca živi svoj život. Kad bolje, kad gore, kako je svima tako je i ode, al iđe kakogod.

Marija Horvat

PUT KRIŽA NA SUBOTIČKOJ KALVARIJI

Poštivanje i obalazak „križnog puta" sića nas na mista u Jeruzalimu i put kojim je Isus polazio na Golgotu da svojom smrću na križu spasi ljude. Četri nedilje prid Usrs nediljom posli podne obalazi se Klavarija prateći „put križa". Prve nedilje iđu dica, druge nedilje mladi a na cvitnu nedilju stariji pridvode „put križa". Svaka misa traja oko sat vrimenai obalaze se svi 14 postaja. Kod svake se moli Boga i pivaje se svete pisme. Na Velik petak prija podne je velik „put križa" onda svi iđu brez obzira na godine, posli tog se obično obalaze mrtvi na groblju, ko znak da nisu zaboravljeni. Na uskrsnuće obave se crkveni sakramenti (krštenje, pričest, krizmanje) za odrasle osobe, koje to nisu uradile na vrime.

Sve ovo, pripovidale su nam Terezija Tikvicki, Marija Bošnjak, Geza Kojić, Klara Kujundžić. Išlo se na Kalvariju i prije zore, a otaleg na prvu misu, pa ručat kući.

Na subotičkoj Klavariji „put križa" obalazio se 18. marta. Bilo je tušta svita, cigurno oko 600 ljudi. Ono što najviše raduje, da je bilo tuta dice, derančići su nosili drvene križove a curice na malim uzgljancama noslili su klinove, klapaš, bič i krunica je također nošena. Molilo se i pivalo kod svake od 14 postaja. Bilo je prilipo sunčano vrime, pa je tušta svita izašlo je poklonit se Isusu Kristu, koji je za spas naroda umro. Misu su vodili Bela Stantić i Stjepan Beretić.

Marija Horvat

Gledajte svake druge nedilje na drugom programu Radio Televizije Novi Sad emisiju „S P E K T A R" od 16 sati i 30 minuta do 17 sati.

Slušajte radio emisiju „BUNJEVAČKA RIČ" na bunjevačkom jeziku: svakog petka na trećem programu od 100 Mhz Radio Vojvodine svakog petka od 22 sata do 22 sata i 30 minuta i na „Radio 103" u Subotici svake nedilje od 17 sati i 30 minuta do 18 sati i 30 minuta.

3G TEHNOLOGIJA

• 3G tehnologija, poznata i ko „treća generacija mobilne telefonije", kod nas je u upotribi od 27. decembra lanjske godine • O njoj se tušta divani i piše u krugovima ljubitelja mobilni telefona i visoke tehnologije uopšte • Al, šta je zapravo 3G tehnologija?

Svidoci smo svi kako tehnologija bukvalno iđe naprid iz dana u dan, i da ništa ne ostaje dugo čudo nedostižno, već se friško zamini čimegod još boljim, bržim, al ne i nužno jeptinijim! Većina vlasnika mobilni telefona kod nas ima kaki model 2G tehnologije. Ta novotarija, koja lagano iđe u istoriju, nam je omogućila tušta zgodni opcija i mogućnosti, s 2G tehnologijom mobilni telefon je pristo bit samo aparat u koji se tek divani, već se sotim moglo fotografisat, slat i primat slike, slušat muzika, igrat igrice, pisat i primat elektronsku poštu, itd.

Al tehnologija i globalno tržište ne bi bili ono sto jesu, da nisu izmislili štogod još fantastičnije. Tako je i vako poduži spisak standardni 2G servisa i usluga produžen za nove u 3G u ko što su: video pozivi uživo, nadgledanje važniji autoputova (korisno kad krećete na duži put), gledanje TV programa, i naravno još brži protok podataka brez kojeg bi sve ovo bilo teško, ako ne i nemoguće. Dakle, 3G tehnologija mož sve što radi i 2G, al mož i više!

Prvi su ovu tehnologiju masovno uveli Japanci, što ne triba čudit nikog jel oni državnom strategijom tušta novaca ulažu u tehnologiju i razvoj iste. Već 2005. godine, skoro svaki drugi vlasnik mobilnog telefona u Japanu bio je i korisnik 3G usluga i servisa. Slično je i sa Južnom Korejom, di su inače takse za ove usluge dobrim manje nego drugdi u svitu.

Al nije i ne iđe svugdi tako glat s prilaskom na treću generaciju mobilne telefonije. Prvo, 3G ne koristi iste radio frekvencije ko 2G, što ište automatski još novaca da se oprave dodatne mreže koje će rišit ovaj problem. Drugo, triba registrovat nove frekvencije za taj poso da bi te iste mreže mogle radit. U pojedinim evropskim zemljama navala je bila tako velika da je dolazilo do odlaganja i usporavanja uvođenja ove tehnologije. Kod nas je Moblina Telefonija Srbije prva omogućila korišćenje pogodnosti koje 3G tehnologija sa sobom nosi. Zanjzino korišćenje triba vam, ko prvo, odgovarajući mobilni telefon koji će podržat sve te

servise i usluge. Detaljnije o tom kako kod nas možte postat korisnik, naćete na Web strani:

www.mts.telekom.yu

Ako ste mislili da će na ovom ostat koje vrime, privarili ste se. Već je standardizovana 3.5 tehnologija, a 4G je još uvik nedovoljno definisana i ne zna se tačno kako će ona izgledat u praksi, to jest kaka će sve poboljšanja nudit u odnosu na 3G i 3.5G tehnologije, koje su u upotrebi. Ne triba naglašavat posibno da ni na rišenje ove nedoumice nećemo čekat zdravo dugo.

T.K.Matković

ŽENSKI ODBOJKAŠKI KLUB „SPARTAK”

VIŠE OD 60. GODINA TRADICIJE

A sada…

Od 2000. godine pa do dana, klub se zalaže ne samo da igrački bude još kvalitetniji sa što većim i boljim domaćim „pogonom” igračica, nego da oforme i jedno pravo rukovodstvo koje će im pomoći da ih usmeravaju i organizuju sam rad kluba. Sada uspešno rukovodi klubom Upravni odbor na čelu sa predsednikom Ljubomirom Lekin, zatim Josipom Marković predsednikom Skupštine, Zoranom Olajić direktorom kluba i to uz punu podršku SO Subotica Andrije Romić, Ministarstva Pokrajine Modesta Dulić. A da bi sve išlo po planu, sem njih (bez kojih ne bi mogle) dame sa parketa su uvek zahvalne sponzorima i naravno mnogobrojnoj publici koja je važan član ŽOK Spartaka.

„Pre početka ove sezone došlo je do drastične promene u klubu. Otišlo je dosta devojaka a ostala je samo jedna. Samim tim morali smo oformiti jednu novu ekipu, koja je najmlađa u ligi, a upravo je to razlog što se nalaze u jednoj novo nastaloj situaciji. Moram reći da iako je tim veoma mlad, vidim želju i talenat koji će u budućnosti i tekako moći iskorititi. Ako se bude i nadalje ovako redovno radilo, neki ozbiljniji rezultati tek predstoje. Nama je želja da ove godine ne bude nekih velikih promena, znači da zadržimo status prvoligaša i da se plasiramo negde na 5-6 mesto na tabeli kako bi igrali u plej ofu. Do kraja prvenstva ima još dosta da se igra, devojke se trude, uprava kluba je maksimalno angažovana, tako da očekujemo samo najbolje” – reči su trenera **Branislava Franića.**

Kristina Češljar, kapiten ekipe kaže – **„Devojke se maksimalno trude, jer žele da opravdaju njihovo mesto u timu i žele da napreduju. Njihovo zalaganje, mnogi vide, jer one sem što su posvećene odbojci, redovno izvršavaju svoje obaveze da li prema školi ili fakultetu. Njihovo vreme tek dolazi. Na prepodnevnim treninzima više se radi individualno, dok popodne, kada nas je više, na uigravanju i taktici. Ove godine je liga više ujednačenija nego prošle godine. Prošle su one teže utakmice, a sada sledi serija ravnopravnih protivnika.”**

Od nedavno imate i jednu lepu, tamnoputu saigračicu koja je došla iz dalekog Brazila:

„Bianca nam je pravo osveženje, ona je došla u zimskom prelaznom roku. Veoma je temperamenta, što je sasvim pozitivno, jer bodri saigračice, veseli se, daje dobar primer mnogobrojnoj publici. Veoma mi je draga. Ovog puta sam ponosna i na to što sam učila španski, jer tako mogu da komuniciram sa njom, ja vežbam jezik, a njoj pomaže u komunikaciji sa ostalima. Sa njom nema problema, jer ona ima svoj stil igre: posmatra i gde nađe prazan prostor ona to i iskoristi.”

Gospodin **Zoran Olajić** – direktor kluba, mnogo je uradio kako bi klub napredovao:

„Ponosni smo na naše devojke u plavo–belom i ponosni smo na to da treći put zaredom u Gradskoj kući dobijamo priznanje kao najuspešniji sportski kolektiv Subotice od strane SO Subotice i Subotičkih novina. Zajednica Železničkih sportskih klubova SCG dodelila nam je pehar kao najuspešniji sporski kolektiv u okviru svoje oranizacije. Takođe smo proglašeni za najuspešniji ženski odbojkaški klub u Vojvodini. Odbojkaški savez Vojvodine dodelio nam je plaketu kao najuspešniji ženski odbojkaški klub u Vojvodini. Nedeljnik „Subotičke” dodelio nam je priznanje „Medalje Lajoša Vermeša” i od mesečnika „024” uručena nam je „Svetosavska plaketa” kao najuspešnijem sportskom kolektivu.”

Sa prvim timom našeg kluba rade trener Branislav Franić, pomoćni trener Saša Nedeljković, pomoćni trenerstatističar Nikola Santrač. Brinemo i o našim naslednicima, a Spartak je upravo po tome i prepoznatljiv pa tako imamo i mlađe selkcije sa kojima rade: Zoran Molnar predvodi II timm dok je njegov pomoćnik Ljubomir Marković i one se nadmeđu u II B ligi, Andrea Milodanović je trener III selekciji koja se takmiči u Vojvođanskoj ligi i škole odbojke. Kod nas se kreće oko 200-300 dece, jer stvaramo odbojkaški centar gde se odbojka neguje. Uskoro ćemo krenuti sa Opštinskom odbojkaškom ligom za pionire, znači školsko takmičenje, gde očekujemo sem zabave, rezultata i pronalaženje novih talenata.

Ovde bi trebali dodati i taj podatak da su juniorke Spartaka prvaci Vojvodine, jer po završetku svih zvaničnih utakmica nisu imale ni jedan poraz. Po svemu sudeći kadetkinje Spartaka ako nastave sa njihovom lepršavom igrom trebale bi se naći u samom finalu.

ŽOK Spartak je prezadovoljan i drago im je što su uspeli da se organizaciono podignu na jedan viši nivo i da to radom održavaju. Kvalitet trenera i njihovi uspesi sa devojkama mnogo znače, učešće u Prvoligaškom takmičenju, izlazak u Evropu, dobra škola odbojke čini upravo to da se o ovom klubu, gradu uvek priča.

Livia Tričko Stantić

Danijela Nikić
srednji bloker

Dubravka Stojanović
srednji bloker

Sanja Vuković
primač

Tatjana Bokan
korektor

Sonja Klisura
srednji bloker

Karolina Damjanović
korektor

Kristina Češljar
tehničar (cap)

Marković Danica
primač

Sanja Memišević
libero

Bianca Moreira Gomes
primač

Dejana Zagorac
primač

Vanja Šimić
tehničar

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: velemajstor Nikola Sedlak

TROMEČ ZA PRVAKA DRŽAVE

Prvi pojedinačni šampionat Srbije u šahu završen je deobom prvog mesta. Ko će se okititi titulom šampiona saznaćemo nakon tromeča koji će se po dvokružnom sistemu igrati između inter.majstora Mihajla Stojanovića, velemajstora Miloša Perunovića i Branka Damljanovića, koji su osvojili po 9 poena iz trinaest partija. Treba istaći rezultat i vrlo dobru igru velemajstora Bojana Vučkovića,koji je sa 8 poena zauzeo četvrto mesto i time se pored pobednika, direktno kvalifikovao za šamionat koji će se održati naredne godine. Ipak,najprijatnije iznenađenje predstavlja rezultat i igra omladinskog prvaka Srbije fide majstora Bobana Bogosavljevića. Iako debitant, kome su davane male šanse za neki bolji plasman,završio je sa 7,5 poena na deobi petog mesta, sa bivšim omladinskim prvakom sveta velemajstorom Igorom Miladinovićem. Igrao je hrabro i beskompromisno, kako i dolikuje mladom igraču.Od trinaest partija dobio je šest, četiri izgubio i svega tri remizirao. Sa ovim rezultatom osvojio je prvu velemajstorsku normu i 21 rejting poen. Kao njegov,do ove godine klupski kolega i povremeni trener, smatram da ima predispozicije da se razvije u vrhunskog šahistu.

Valja istaći da je Mihajlo Stojanović osvojio završnu normu za titulu velemajstora i na ovaj način je formalno potvrdio svoju velemajstorsku snagu,Najviše su podbacili velemajstor Ivan Ivanišević, jedan od favorita po rejtingu i dosadašnjim rezultatima, i velemajstor Dejan Pikula, prošlogodišnji vicešampion. Šta reći o organizaciji šampionata koji je održan u Vršcu od 4.-17. marta? Bila je odlična! Jer, prvi put su kod nas svi učesnici prvenstva imali besplatan pansion u jednokrevetnim sobama i honorare naspram rejtinga. Svaki dan smo imali direktan prenos svih partija preko interneta. Sve ovo vredi posebno istaći jer su vredni organizatori iz Vršca na ovaj način vratili dostojanstvo našem šampionatu i šahu po ugledu na najrazvijenije šahovske federacije. Nadam se da će ovaj pristup slediti i ostali organizatori zvaničnih i drugih takmičenja, i da će to biti prihvaćen kao standard i od šahovskog saveza Srbije.

Nakon odigranih trinaest kola Konačan plasman:1-3. Stojanović, Perunović i Damljanović 9,4.Vučković 8, 5-6. Bogosavljević i Miladinović 7,5 , 7. Šolak 6,5, 8. Ivanišević 6, 9-10. Savić i Tadić 5,5 , 11.Pikula 5, 12.

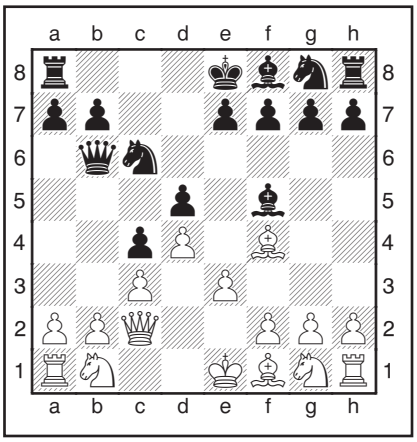
Brenjo 4,5, 13-14. Z.Arsović i J. Todorović sa 4 poena.

Odlučio sam se da vam prikažem partiju između omladinskog šampiona Bobana Bogosavljevića i Igora Miladinovića, jer se desila jedna neuobičajena situacija. Mnogo iskusniji Igor Miladinović i naš već dugo godina jedan od najboljih igrača upao je „naglavačke" u varijantu našem omladinskom šampionu a da se pri tom nakon samo 10 poteza našao u strašnom cajtnotu i totalno izgubljenoj poziciji. U ovoj partiji nisu presudili šahovska snaga i talenat već dobra priprema za partiju odnosno slaba.

Bogosavljević,Boban - Miladinović,Igor [D00]

Vršac 2007

1.d4 d5 2.Lf4 Ovo je ređe igrani potez koji je bio primenjivan od strane starih majstora ali je mnogo zapostavljen zadnjih godina i smatra se bezopasnim.Otvaranje se zove igra daminog pešaka. **2…c5 3.e3 Sc6 4.c3 Db6 5.Db3 c4** [Potez 5...Dxb3 vodi u bolju završnicu za belog jer mu se otvara a linija.] **6.Dc2 Lf5?** Diagram

Očigledno je da naš vrhunski velemajstor nije posvetio paznju ovom ređem otvaranju i upada u forsirano izgubljenu poziciju. **7.Dxf5!** To je ustvari bila i glavna ideja belog.Na prvi pogled čini se da će crni nakon uzimanja pešaka na b2 osvojiti topa, međutim uslediće još par neprijatnih iznenađenja za crnog. [Ranijih godina beli su igrali 7.Dc1 i posle 7...e6 crni su postizali dobru igru.] **7…Dxb2 8.Dxd5 Sf6** Sada je crni već uvideo probleme. [U slučaju 8...Dxa1 sledilo bi 9.Db5 pretnja je da se uzme pešak na b7 9...0-0-0 i posle 10.Ąxc4 ne vidi se kako će se crna dama vratiti u igru.] **9.Dxc4 Se4** crni videvši da se nalazi u teškoj situaciji počinje da igra na sve ili ništa. [opet bi u slučaju 9...Dxa1 posle 10.Db3 crna dama ostala van igre.] **10.Db5!** Još jedno iznenađenje!Crna dama preti uzeti na a1i na f2, dok se beli ne obazire na te pretnje nego i on uzvraća pretnjom na b7.

10…Dc1+ Zanimljivo je istaći da se crni vec u 10. potezu našao u teškom cajtnotu i totalno izgubljenoj poziciji što je velika retkost! [Na velemajstorskom turniru u Subotici pod nazivom "Mirko Šrajber" u partiji između Sedlak Nikole i mađarskog velemajstora Czebe Atile igrano je bilo 10...Łxf2+ 11.˘d1 0-0-0 i posle 12.Łe2 crni je ostao bez kompenzacije za figuru i vrlo brzo je predao Očito da Miladinoviću to nije bilo poznato.] **11.Ke2 Dc2+ 12.Kf3 g5** pretnja je g4. [da je crni uzeo 12...Łxf2+ posle 13.˘xe4 beli kralj bi bio siguran u centru jer crni nema dovoljno materijala da ugrozi belog kralja.] **13.Sh3** Još jedan odličan odbrambeni potez sa kojim se štiti tačka f2 a ujedno se i preti Ld3 posle kog ce crna dama biti ugrozena. **13…f5 14.Lxg5 Dd1+ 15.Le2!** Nakon što se crni ispucao beli kreće u napad. **15…Dxh1 16.Dxb7 Sd8 17.Db5+ Kf7 18.Dxf5+ Sf6 19.Lc4+** i crni se predao jer se posle iznuđenog **19…Ke8 20.Lxf6 exf6 21.Dxf6** ruši crna pozicija. **1-0**

Piše: dr Andrija Peić Tukuljac

SUNCOKRET – NAŠA NAJZNAČAJNIJA ULJARICA

Suncokret pridstavlja osnovnu sirovinu za proizvodnju kvalitetnog jestivog ulja i proteinske sačme kao dodatak koncentratima u stočnoj hrani. Sadrži 45 do 50% ulja u apsolutno suvom zrnu i 16 do 20% sirovi proteina. U novije vrime proizvodi se proteinsko brašno za ljudsku ishranu koje sadrži oko 70% proteina, a koristi se kao vridnosna komponenta u proizvodnji kvalitetnog kruva, keksa i drugi proizvoda. U simenu suncokreta se nalaze vitamini B1, a od mineralnih materija kalijum, fosfor, kalcijum, natrijum i gvožđe.

Suncokret je važna medonosna biljka jer u fazi cvatanja producira do 40 kg nektara i 80 kg polenovog praha po ha.

Plodosmina

Suncokretu najviše odgovaraju plodna zemljišta al uspišno se uzgaja i na piskovitim smonicama, gajnjačama i drugim na kojima se za ishranu unose veće količine mineralnog đubriva.

Suncokret oboliva od sive i mrke pigavosti lista i stabla te truleži korena i glave pa se za bezbidno sijanje na istoj parceli mož uzgajat tek nakon šest, sedam godina. Dobri pridusivi za suncokret su strna žita, kukuruz di nije korišćen Atrazin i Prosorfuron za uništavanje korova. Velik je potrošač vode i hrane koje koristi iz dublji slojeva zemljišta pa se posli suncokreta siju kulture manji potrošači vode – žita.

Osnovna obrada, priprema zemljišta i sitva

Za suncokret je potribno izvršit zimsko oranje na dubinu oko 30 cm zbog akumulacije vlage, kao i suzbijanje korova, bolesti i štetočina. Ukoliko se zimsko oranje ne izvrši tokom jeseni potribno ga je izvršit tokom zime, jer je na prolićnom oranju prinos manji i do 30 %.

Pridsitvena priprema se obavlja sitvospremačicama, prva oma čim se mož uć u parcelu a druga neposridno prid sitvu.

Sitva se obavlja na dubinu oko 5 cm zavisno od vlažnosti zemljišta a koriste se uglavnom novosadske sorte NSH-111, NSH-45, Bačvanin Veljo, Kraišnik i drugi, a u novije vrime Rimi – I i II. Nažalost, ovaj sortiment je podložan napadu bolesti i volovoda što u vlažnijim godinama dovodi do umanjenja prinosa čak 30 do 40%.

Đubrenje

Suncokret prodire duboko u zemljište sa svojim korenovim sistemom di koristi hranljive materije pa se mož ostvarit optimalan prinos i brez đubrenja. Međutim, da ne bi ostale poslidice za narednu kulturu i njen razvoj, suncokret triba đubrit pri osnovnoj obradi sa 350 do 400 kg NPK đubriva 15:15:15, svakako zavisno od sadržaja hranljivi materija u zemljištu.

Zaštita suncokreta

Za suzbijanje zemljišni štetočina prija svega žičnjaka koristi se Force 1,5-G i to 5-8 kg po ha iz specijalni depozitora zajedno sa sitvom.

Korovi pridstavljaju ozbiljnu konkurenciju suncokretu jer koriste vodu i hranu iz zemljišta čime spričavaju normalan razvoj biljaka i dovode do umanjenja prinosa. Za suzbijanje korova koriste se herbicidi koji se unose u zemljište na dubinu od 5 do 8 cm prija sitve na bazi trifluralina 2 do 2,5 litre po ha. Suzbijaju muvarike, divlji sirak iz simena, štir i pepeljugu, a ne suzbijaju veći dio širokolisni korova. U cilju suzbijanja širokog spektra korova u suncokretu triba koristit priparate posli sitve a prija nicanja suncokreta.

Dual gold u količini od 1,4 litre po ha suzbija uskolisne korove a da bi se suzbili i širokolisni kombinuje se s Prometrinom ili Afalonom 1,5 do 2 litre po ha. Priduslov za visoku efikasnonst herbicida koji se koriste posli sitve a prija nicanja je kvalitetna pridsitvena priprema i 10 do 15 litara po metru kvadratnom padavina, sedam do deset dana posli sitve. U novije vrime posli sitve prija nicanja suncokreta koristi se herbicid Prometrin u kombinaciji s Acetohlorom. Moramo priznat da navedene kombinacije nedovoljno suzbijaju ambroziju, tatulu i čičak. Prija dvi godine uveden je u praksu novi herbicid Pulsar -40 a koristi se isključivo kod tolerantni hibrida suncokreta iz grupe imidozalina Rimi I i II. Primenom ovog herbicida od nicanja suncokreta do faze tri para listova efikasno se suzbija široka paleta korova, muvari, onda štir, pepeljuda, tatula, čičak, pomoćnica, gorušica i drugi. Pored navedeni korova herbicid efikasno suzbija volovod koji je rasprostranjen u regionu Severne Bačke.

Poseban problem u suncokretu pridstavlja divlji sirak iz rizoma. Uspišno se suzbija herbicidima Focus Ultra 1,5 do 2 litre po ha Gallantom, Agilom 1 litra po ha, Leopardom i drugim. Navedeni priparati pored divljeg sirka suzbijaju i jednogodišnje uskolisne korove.

Suncokret oboliva od gljivični obolenja, pri vlažnim vrimenskim uslovima u fazi butonizacije i cvatanja. Radi tog bi tribalo obavit tretman fungicidima kao što su Duett, Rias, Alto combi, Konker i dr. Za tretiranje je potribna specijalna tehnika sa visokim klirensom. Mož se računat na stabilan prinos samo ako se bolesti kod suncokreta blagovrimeno suzbiju navedenim priparatima.

Suncokret triba počet kombajnirat kad je vlaga zrna izmed 12 i 13%, tj. kad se brez problema mož lagerovat.

Suncokret je najznačajnija uljarica al triba očekivat smanjenje površina, jer selekcija nije obezbidila hibride otporne na bolesti i volovoda, kao i nepovoljan ekonomski položaj kulture.

Dragan Tovarišić: HOROSKOP za APRIL

OVAN: Niste zadovoljni radnim mestom i nameravate da ga menjate, ali vam se to ne preporučuje u ovom periodu. Opstanak emotivne veze doveden je u pitanje zahvaljujući vašoj impulsivnosti i jedino svojom stabilnošću možete je spasiti, ako želite.

BIK: Zahvaljujući tajnim neprijateljima, onima u koje najmanje sumnjate, vaš posao može biti doveden u pitanje, pa biste trebali biti oprezni. Vaš emotivni partner ima mnogo poslovnih problema i ne trebate sumnjati u njegova osećanja prema vama.

BLIZANCI: Vaš entuzijazam, optimizam i istrajnost mogu vam doneti dosta poslovnih uspeha i lepu finansijsku zaradu, a i na emotivnom planu pred vama je lep period, na obostrano zadovoljstvo, pa čak i ako niste u vezi lako biste mogli biti.

RAK: Veći deo meseca mogao bi proći bez ikakvih dešavanja na poslu, pa biste trebali iskoristiti vreme da se pripremite za period koji dolazi. Iskoristite izuzetno povoljan period i priliku koju vam Venera ukazuje da biste ostvarili novu vezu ili stabilizovali brak.

LAV: Mnoštvo napornih obaveza, od kojih nećete moći ni glavu da dignete, urodiće pozitivnim finansijskim rezultatima. Dosta radosti i sreće možete očekivati i na emotivnom planu, mada bi sve moglo biti nekako obavijeno tajnom.

DEVICA: Poslovni planovi koje ste tek počeli realizovati biće već sada veoma uspešni, čak i više nego što očekujete. Suprotnom polu bićete veoma interesantni, pa ukoliko ne pokvarite situaciju nepromišljenim postupcima, osetićete veliko zadovoljstvo.

VAGA: Imaćete priliku da birate između bolje plaćenog posla i boljeg položaja, a u zavisnosti od toga šta vam je prioritet donećete odluku. Imate razloga da se opustite i uživate sa voljenom osobom, jer je veza u kojoj se nalazite veoma stabilna.

ŠKORPIJA: Puni ste entuzijazma i orni za rad, pa ćete sa lakoćom rešavati i najteže obaveze, a rezultati će uskoro stići. Neočekivano iznenađenje od strane emotivnog partnera probudiće vašu strast i emocije kakve su postojale na početku veze.

STRELAC: Ukoliko vam se ukaže nova poslovna prilika, razmislite dobro da li da je prihvatite, jer sa sobom nosi mnogo rizika na koji sada niste spremni. Emotivni partner imaće mnogo poslovnih obaveza i malo vremena za vas, ali kada budete zajedno odlično ?ete se osećati.

JARAC: Bez većih napora ?ete dolaziti do poslovnog uspeha, koji ?e ustvari predstavljati rezultate vašeg prethodnog napornog rada. U vama će se probuditi osećanja prema voljenoj osobi za koja ste mislili da više ne postoje, pa ćete se i sami iznenaditi.

VODOLIJA: Bićete bezvoljni tokom većeg dela meseca, a ni poslovna situacija neće vam nalagati veće aktivnosti, pa ćete se više odmarati nego raditi. Pred vama je kratka, ali strasna ljubavna avantura sa osobom koja potiče iz drugih krajeva ili je druge nacionalnosti.

RIBE: Poslovni uspeh možete postići ukoliko se bavite nekim kreativnim poslom, a očekuje vas i novčani dobitak, verovatno neka zaostala isplata. Možda osoba suprotnog pola sa kojom biste mogli provesti samo par dana i nije onakva kakvu biste voleli imati za duže, ali ćete i za to malo vremena proživeti neponovljive trenutke.

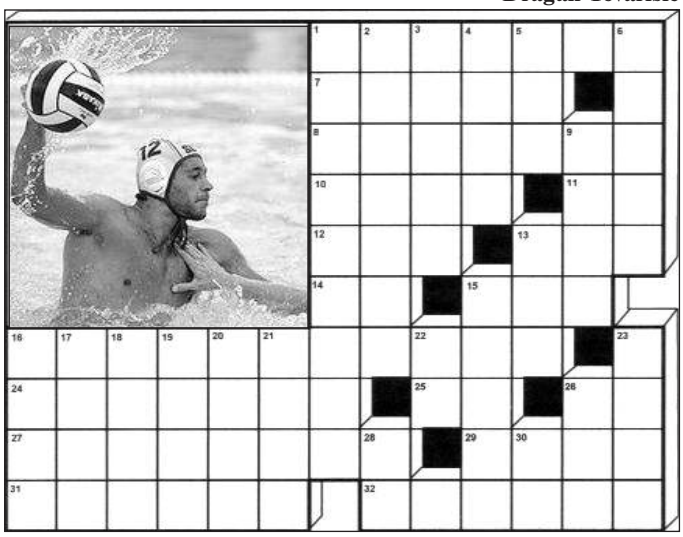
Dragan Tovarišić

U K R Š T E N E R E Č I

VODORAVNO: 1. Strahovanja; 7. Filmski detektiv; 8. Albanac; 10. Skandinavsko muško ime; 11. Auto-oznaka za Leskovac; 12. Skraćenica jednog eksploziva; 13. Varenje; 14. Konj; 15. Boja kože; **16. Vaterpolista sa slike, Vladimir**; 24. Unesrećiti; 25. Jedinica za električnu otpornost; 26. Povratna zamenica; 27. Vrsta bodeža (mn.); 29. Filmski glumac, Piter; 31. Nemoralnost; 32. Vrsta vodozemaca;

USPRAVNO: 1. Stanovnik stare Sparte; 2. Grad u Kanadi; 3. Popust na cenu robe; 4. Državna kasa; 5. Reka u Kini; 6. Klin, čivija; 9. Ime strip-junaka Forda; 13. Vremenski veznik; 15. Reka u Istočnoj Srbiji; 16. Vojislav odmila; 17. Zarada na mlevenje žita, ušur; 18. Grupa ptica; 19. Sveta vatra kod Iranaca; 20. Pećinski ukras; 21. Praotac Italijana; 22. Muško goveče; 23. Čitavi, celokupni; 26. Osušen; 28. Hemijska oznaka za Iridijum; 30. Pokazna zamenica.

Dragan Tovarišić

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: vodovod, oberive, do, krem, arka, ro, Il, kal, m, aduti, SEKA ALEKSIĆ, r, Transilvanija; anketari, Acan, Saita, ozareni.

Čikos Štampa

Preduzeće za zapošljavanje i rehabilitaciju invalidnih lica

HEIDELBERG
četvorobojna štampa

Xerox
digitalna stampa

Reklamni materijali, prospekti
Knjige, brošure, novine, časopisi
Kompjuterski beskonačni obrasci
Obrasci za platni promet
Kutije malog formata
Školski pribor - sveske
Vizit karte, pozivnice
Blokovska roba

15 godina!

K23

EURO alfa
Marketing agencija

Subotica, Rosz Miličević 1.
tel: 024/670-730, fax: 670-125
e-mail: citysubotica@sezampro.rs

Usluge reklame na Tv, radio i štampanim medijima Srbije

RADIO City
TELEVIZIJA

Na dobrim talasima od 0 do 24

CITY RADIO 106,4 MHZ
CITY FOLK RADIO 97,0 MHZ

